

2017

Β' Έκδοση

Επιχειρηματικός Οδηγός

Για την αγορά της πΓΔΜ

Γραφείο Συνδέσμου της Ελλάδας στην πΓΔΜ
Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

A. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	3
A1. Γενικά χαρακτηριστικά χώρας	3
A1.1. Στοιχεία γεωγραφίας	3
A1.2. Πληθυσμός	3
A1.3. Πολιτικό σύστημα – Πολίτευμα	3
A2. Γενική οικονομική επισκόπηση και βασικά μακροοικονομικά μεγέθη χώρας	4
B. ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	6
B1. Θεσμικό πλαίσιο	6
B1.1. Εργατική νομοθεσία – Κοινωνική ασφάλιση	6
B1.2. Κανονιστική συμμόρφωση	8
B1.3. Λογιστικό σύστημα	10
B1.4. Δικαιώματα ιδιοκτησίας	10
B1.5. Καθεστώς εισαγωγών	13
B1.6. Διαδικασίες εισαγωγής	14
B1.7. Καθεστώς παθητικής τελειοποίησης	14
B1.8. Δασμολογητέα αξία εισαγόμενων προϊόντων	15
B1.9. ΦΠΑ και περιορισμοί κατά την εισαγωγή	15
B1.10. Άλλες διατάξεις	15
B1.11. Ειδικές διατάξεις διέλευσης	15
B1.12. Εφαρμογή νομοθεσίας περί σήμανσης συσκευασμένων τροφίμων	16
B2. Στρατηγική εισόδου	16
Γ. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ	17
Γ1. Είδη φόρων	17
Γ2. Φορολογία επί των κερδών	18
Γ3. Φόρος προστιθέμενης αξίας	18
Γ4. Φορολογικές ελαφρύνσεις	19
Γ5. Φορολογικές απαλλαγές	19
Γ6. Κεφαλαιουχικά κέρδη και ζημίες εταιρειών	19
Δ. ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	20
Δ1. Γενικά επενδυτικά κίνητρα	20
Δ2. Τεχνολογικές και Βιομηχανικές Αναπτυξιακές Ζώνες	20
Δ3. Σχεδιαζόμενος αναπτυξιακός νόμος από νέα κυβέρνηση πΓΔΜ	22
Δ4. Προβλήματα	23

Ε. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ πΓΔΜ ΚΑΙ ΔΙΜΕΡΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ	23
Ε1. Οικονομικές και εμπορικές συμφωνίες	23
Ε2. Διάρθρωση εξωτερικού εμπορίου	23
Ε3. Διμερές εμπόριο	25
ΣΤ. ΠΕΔΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ – ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΕ	26
ΣΤ1. Τομείς ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για επιχειρηματική συνεργασία	26
ΣΤ2. Τουρισμός	27
ΣΤ3. Προγράμματα ΕΕ	27
Ζ. ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ – ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ	31
Η. ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ – ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	31
Η1. Συναλλαγματικές ισοτιμίες	31
Η2. Είσοδος στη χώρα	31
Η3. Ωράριο εργασίας και αργίες	32
Η4. Συγκοινωνιακή σύνδεση Ελλάδας – πΓΔΜ και αποστάσεις	32
Η5. Τηλεπικοινωνίες	33
Η6. Στοιχεία επικοινωνίας	33

A. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

A1. Γενικά χαρακτηριστικά χώρας

A1.1. Στοιχεία Γεωγραφίας

Γεωγραφικά, η πΓΔΜ είναι μια περικλειστή χώρα βορείως της Ελλάδος, μικρή σε έκταση (25.713 τ. χλμ.), η οποία συγκροτείται από την κεντρική κοιλάδα του Αξιού (Vardar) ποταμού και τους ορεινούς όγκους που την πλαισιώνουν. Στα νότια σύνορά της υπάρχουν τρεις μεγάλες λίμνες (Αχρίδα, Πρέσπα και Δοϊράνη). Το κλίμα της χώρας είναι μεταβατικό, από μεσογειακό σε ηπειρωτικό. Υπάρχουν τρεις κλιματικές ζώνες, ήτοι ήπια μεσογειακή, ορεινή και ήπια ηπειρωτική. Η ετήσια βροχόπτωση κυμαίνεται από 500 χιλιοστά στην ανατολική ζώνη έως 1.700 χιλιοστά στις δυτικές ορεινές περιοχές.

A1.2. Πληθυσμός

Σύμφωνα με κατ' εκτίμηση στοιχεία που στηρίζονται στην τελευταία επίσημη απογραφή πληθυσμού, η οποία έλαβε χώρα το 2002 και σε νεότερους υπολογισμούς της Στατιστικής Υπηρεσίας της πΓΔΜ (εκτίμηση 31.12.2015), ο πληθυσμός της χώρας ανέρχεται σε 2.071.278 κατοίκους¹. Οι δύο μεγαλύτερες πληθυσμιακές ομάδες (βάσει της απογραφής του 2002) είναι οι «Σλαβομακεδόνες» (64%) και οι Αλβανοί (25%). Ακολουθούν, με μικρότερα ποσοστά, οι Τούρκοι (4%), οι Ρομά (3%), οι Σέρβοι (2%) κ.ά..

Η πΓΔΜ αποτελείται από 8 διοικητικές περιφέρειες: Pelagonija, Vardar, Northeast, Southwest, Skopje, Southeast, Polog και East. Πρωτεύουσα της χώρας είναι τα Σκόπια (περίπου 700.000 κάτοικοι – βάσει απογραφής 2002, 506.926), ενώ σημαντικές πόλεις είναι το Μοναστήρι (Μπίτολα), το Τέτοβο, με πλειοψηφία του αλβανικού στοιχείου, το Βέλες, το Κουμάνοβο, το Πρίλεπ, η Στρούμιτσα, η Γευγελή, το Στιπ κλπ..

Όσον αφορά στη θρησκεία, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή, οι «Σλαβομακεδόνες» είναι στην πλειοψηφία τους Χριστιανοί Ορθόδοξοι, ενώ ο αλβανόφωνος και τουρκόφωνος πληθυσμός ασπάζεται κατά βάση το Ισλάμ. Αρκετά μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού είναι άθεο ή ανήκει σε άλλα δόγματα.

A1.3. Πολιτικό σύστημα – Πολίτευμα

Το πολίτευμα της πΓΔΜ είναι προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία. Η χώρα απέκτησε την ανεξαρτησία της το 1991, μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Το 1992, απέκτησε τη νομισματική της ανεξαρτησία με την εισαγωγή του νέου εθνικού της νομίσματος, του Διναρίου.

Το Κοινοβούλιο της πΓΔΜ αποτελείται από 120 έδρες και προκύπτει από εκλογές που λαμβάνουν χώρα κάθε τέσσερα έτη, περίοδος ωστόσο η οποία κατά τα τελευταία έτη δεν τηρείται, λόγω της προκήρυξης πρόωρων εκλογών. Υπάρχει διάκριση των τριών εξουσιών, με τη δικαστική εξουσία να περιλαμβάνει τη λειτουργία ενός συνταγματικού δικαστηρίου. Οι τελευταίες εκλογές

¹ Σημειώνεται ότι το 2011 έγινε προσπάθεια νέας απογραφής του πληθυσμού, η οποία όμως δεν κατέστη δυνατόν να ολοκληρωθεί.

πραγματοποιήθηκαν στις 11 Δεκεμβρίου 2016, ενώ ο σχηματισμός νέας κυβέρνησης (συνεργασία SDSM με DUI και Alianza za Albancite) κατέστη εφικτός στα τέλη Μαΐου 2017.

A2. Γενική Οικονομική Επισκόπηση και βασικά μακροοικονομικά μεγέθη χώρας

Η οικονομία της πΓΔΜ συνεχίζει να χαρακτηρίζεται ως «υπό μετάβαση», μολονότι η περίοδος της ανεξαρτησίας της και της αποσύνδεσής της από το μοντέλο του κρατικού σχεδιασμού αριθμεί πλέον των 20 ετών. Κατά τα πρώτα πέντε χρόνια μετά την ανεξαρτησία, το ΑΕΠ της χώρας βρισκόταν σε πτωτική πορεία, ενώ για πρώτη φορά σημείωσε αύξηση (1,2%) το 1996. Η τάση αυτή διατηρήθηκε μέχρι το 2000, όταν ο ρυθμός ανάπτυξης ανήλθε στο 4,5%. Η εθνοτική σύγκρουση του 2001 οδήγησε, ωστόσο, την οικονομία της χώρας σε οπισθοδρόμηση. Το 2002 η οικονομία άρχισε να ανακάμπτει και αυτή η θετική τάση συνεχίστηκε έως το 2008, όταν ξέσπασε η παγκόσμια οικονομική κρίση. Το 2010, η οικονομία επανήλθε σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης, ενώ εν τω μεταξύ είχε επιτευχθεί σταθεροποίηση του εμπορικού ισοζυγίου με αύξηση τόσο των εξαγωγών, όσο και των εισαγωγών. Η ανοδική πορεία συνεχίστηκε το 2011, αλλά το 2012 έκλεισε με αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης (-0,5%). Το 2013 κατεγράφη εκ νέου θετικός ρυθμός ανάπτυξης 2,7%, το 2014 η οικονομία μεγεθύνθηκε κατά 3,6% και το 2015 κατά 3,8%. Τέλος, το 2016, παρά την παρατεταμένη πολιτική αστάθεια, το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 2,4%, ενώ για το 2017 προβλέπεται αύξηση της τάξης του 2,5% (στοιχεία Κεντρικής Τράπεζας πΓΔΜ).

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, τα πρώτα έτη μετά την ανεξαρτησία της χώρας, το ποσοστό ανεργίας γνώρισε μεγάλη αύξηση. Το 1997 ανήλθε στο 36%, ενώ σταδιακά μειώθηκε, έως το 2012, στο 30,6%. Το 2013, για πρώτη φορά από την ανεξαρτησία της χώρας, το ποσοστό ανεργίας έπεσε κάτω του 30% (29%), ποσοστό που μειώθηκε περαιτέρω το 2014, στο 28%, το 2015, στο 26,1% και το 2016 στο 23,7%.

Οι μισθοί έχουν σημειώσει σημαντική αύξηση, καθώς από 3.783 δηνάρια, μετά την ανεξαρτησία, ο μέσος καθαρός μισθός ανέρχεται, σήμερα, στα 22.445 δηνάρια (364 ευρώ). Παραμένουν, ωστόσο, πολύ χαμηλότεροι του ευρωπαϊκού μέσου όρου.

Όσον αφορά στις ΑΞΕ, θα πρέπει να αναφερθεί ότι πολλές από τις επενδύσεις των τελευταίων ετών αφορούν στη δραστηριοποίηση ξένων εταιρειών εντός των Τεχνολογικών και Βιομηχανικών Αναπτυξιακών Ζωνών (ΤΒΑΖ), στις οποίες ισχύει ειδικό καθεστώς ιδιαίτερα ευνοϊκό για τις επενδύσεις. Ωστόσο, τα οφέλη της πραγματικής οικονομίας από τις ΑΞΕ εντός των ανωτέρω ζωνών είναι αμφίβολα. Η νέα κυβέρνηση της πΓΔΜ (συνεργασία SDSM με DUI και

Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας – Eurostat, η πΓΔΜ κατατάσσεται μεταξύ των φτωχότερων χωρών της Ευρώπης, καθώς μόνον η Αλβανία και η Βοσνία και Ερζεγοβίνη έπονται αυτής στη σχετική κατάταξη. Βάσει της ίδιας πηγής, το μέσο επίπεδο διαβίωσης στη χώρα (υπολογιζόμενο με βάση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ) ανέρχεται στο 65% του μέσου ευρωπαϊκού. Η πΓΔΜ κατατάσσεται μεταξύ των φτωχότερων χωρών της Ευρώπης και σε σχέση με την ατομική κατανάλωση, το επίπεδο της οποίας είναι κατά 60% χαμηλότερο από το μέσο ευρωπαϊκό.

Alianza za Albancite) έχει εξαγγείλει ότι θα δώσει προτεραιότητα στην ενίσχυση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, καθώς και ότι θα επανεξετάσει το ειδικό καθεστώς των ΤΒΑΖ.

Βασικά μακροοικονομικά μεγέθη 2014-2016

Οικονομικός Δείκτης	2014	2015	2016
ΑΕΠ (σε εκ. ευρώ)	8.533	9.092	9.862
ΑΕΠ Μεταβολή % (σε πραγματικούς όρους)	3,6	3,8	2,4
Κατά Κεφαλή ΑΕΠ (σε ευρώ)	3.890	4.011	4.759
Ανεργία (%)	28,0	26,1	23,7
Πληθωρισμός (%)	-0,5	-0,4	-0,2
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (σε εκ. ευρώ)	-43,2	-187	-303,3
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (ως ποσοστό του ΑΕΠ)	-0,6	-2,0	-3,1
Δημοσιονομικό ισοζύγιο (% ΑΕΠ)	-4,2	-3,5	-2,9
Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	45,8	47	47,8
Ακαθάριστο εξωτερικό χρέος (% ΑΕΠ)	70,0	69,4	73,5
Εξαγωγές (σε εκατ. ευρώ)	3.746,6	4.087,6	4.329,3
Εισαγωγές (σε εκατ. ευρώ)	5.504,5	5.801,1	6.106,7
Εμπορικό ισοζύγιο (σε εκατ. ευρώ)	-1.757,9	-1.713,5	-1.777,4
Εξαγωγές προς Ελλάδα (ΣΤ.ΥΠ. πΓΔΜ σε εκ. ευρώ)	169,9	150,1	147,7
Εισαγωγές από Ελλάδα (ΣΤ.ΥΠ. πΓΔΜ σε εκ. ευρώ)	501,6	461	449,7
ΑΞΕ στην πΓΔΜ (σε εκατ. ευρώ)	205,1	216,7	358,5
ΑΞΕ στην πΓΔΜ (% ΑΕΠ)	2,4	2,4	3,6
Ελληνικές ΑΞΕ στην πΓΔΜ (σε εκατ. ευρώ)	-3,25	43,75	0,96
Μέσος μηνιαίος καθαρός μισθός (σε ευρώ)	350	357	364
Μέση τιμή συναλλαγματικής ισοτιμίας δηναρίου/ευρώ	61,6	61,6	61,6
Μέση τιμή συναλλαγματικής ισοτιμίας δηναρίου/δολαρίου	46,4	55,5	55,7

Πηγές: Κεντρική Τράπεζα πΓΔΜ / Στατιστική Υπηρεσία πΓΔΜ - επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

B. ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

B1. Θεσμικό πλαίσιο

B1.1. Εργατική Νομοθεσία - Κοινωνική Ασφάλιση

Γενικά

Οι σχέσεις μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων ρυθμίζονται από τον εργατικό κώδικα και την ετήσια συλλογική σύμβαση εργασίας. Επιπλέον, υπάρχουν ιδιαίτερες διατάξεις κοινωνικής ασφάλισης, οι οποίες προστατεύουν τα εργασιακά δικαιώματα των εργαζομένων σε ειδικές περιπτώσεις, όπως η ασφάλιση του εργαζομένου, οι διακοπές, οι ώρες εργασίας κλπ. και καθιστούν δύσκολη την απόλυση εργαζομένων.

Εργατική νομοθεσία

Από το 2008 ισχύει νέος εργατικός νόμος (Νόμος 161/2008), σύμφωνα με τα πρότυπα της ΕΕ, ο οποίος αυξάνει την ελαστικότητα της αγοράς εργασίας, καθώς προσφέρει τη δυνατότητα ελαστικών και διαφορετικών μορφών εργασίας, καθώς και ελαστικοποίηση του ωραρίου.

Οι σχέσεις μεταξύ εργαζομένου και εργοδότη ρυθμίζονται με ατομική σύμβαση. Υφίσταται, πάντως και ο θεσμός της συλλογικής σύμβασης εργασίας (συλλογικές διαπραγματεύσεις). Η απασχόληση των αλλοδαπών πολιτών ρυθμίζεται από το νόμο περί αλλοδαπών. Η σύμβαση εργασίας, η οποία θα πρέπει να είναι γραπτή και να διατηρείται στις εγκαταστάσεις της επιχείρησης, οφείλει να καλύπτει τις ακόλουθες διατάξεις: περιγραφή των καθηκόντων του εργαζομένου, διάρκεια ισχύος της σύμβασης (ορισμένου ή αορίστου χρόνου), ημερομηνίες έναρξης και λήξης, θέση στον χώρο εργασίας, ώρες εργασίας και ανάπαυσης και περίοδοι διακοπών, προσόντα και κατάρτιση του εργαζομένου, μισθό και χρονοδιάγραμμα πληρωμών.

Ο νόμος είναι σχετικά ελαστικός όσον αφορά στις ώρες εργασίας. Κανονικά οι ώρες εργασίας για τον εργαζόμενο είναι οκτώ ημερησίως, πέντε ημέρες την εβδομάδα. Σύμφωνα με την εργατική νομοθεσία, ένας εργαζόμενος έχει δικαίωμα σε 20-26 εργάσιμες ημέρες ετήσιας άδειας με αποδοχές, κατά τη διάρκεια ενός ημερολογιακού έτους. Για τους ξένους υπηκόους απαιτείται άδεια εργασίας. Σύμφωνα με τα νέα δεδομένα, οι διαδικασίες έκδοσης αυτού του είδους άδειας έχουν απλουστευτεί με την ίδρυση ειδικής Υπηρεσίας έκδοσης σχετικών αδειών. Πάντως, δεν ισχύει κάποιος περιορισμός στον αριθμό των απασχολούμενων αλλοδαπών ή στη διάρκεια της παραμονής τους.

Μισθοί

Ο μέσος καθαρός μισθός ανέρχεται, σήμερα, στα 22.445 δηνάρια (364 ευρώ). Οι ασφαλιστικές εισφορές και ο φόρος προσωπικού εισοδήματος παρακρατούνται από τον εργοδότη κατά την καταβολή του καθαρού μισθού στους εργαζομένους.

Καθορισμός βασικού μισθού

Εκπρόσωποι της τριμερούς επιτροπής των κοινωνικών εταίρων, της κυβέρνησης της πΓΔΜ, της Ένωσης Συνδικάτων και της Ένωσης Εργοδοτών της χώρας, κατέληξαν, το 2011, σε συμφωνία

για το ελάχιστο επίπεδο των μισθών, το οποίο καθορίστηκε στα 8.050 δηνάρια (περίπου 131 ευρώ) για τον καθαρό μισθό και στα 12.265 δηνάρια (περίπου 200 ευρώ) για τον μεικτό.

Ο πρώην πρωθυπουργός της χώρας είχε δηλώσει σχετικά ότι πρόκειται για μια ιστορική πράξη, δεδομένου ότι το ύψος του κατώτερου μισθού δεν είχε καθοριστεί από την εποχή της ανεξαρτησίας της χώρας. Ο νόμος για τον κατώτερο μισθό τέθηκε σε ισχύ στις αρχές του 2012. Σημειώνεται ότι η πΓΔΜ ήταν η τελευταία χώρα στην περιοχή, στην οποία δεν είχε καθοριστεί ο κατώτερος μισθός.

Το 2014, η κυβέρνηση αναπροσάρμοσε τον κατώτατο καθαρό μισθό, ο οποίος καθορίστηκε στα 9.590 δηνάρια (159 ευρώ) από την 1^η Ιανουαρίου 2015 και στα 10.080 δηνάρια (167 ευρώ) από την 1^η Ιανουαρίου 2016.

Η νέα κυβέρνηση της χώρας προέβη στην αύξηση του βασικού μισθού στα 12.000 δηνάρια (περί τα 200 ευρώ) από τα 10.000 δηνάρια (περί τα 165 ευρώ), από τον Σεπτέμβριο 2017.

Σύστημα καταβολής μισθών

Το 2008 η Κυβέρνηση της πΓΔΜ, οι εργαζόμενοι και τα εργατικά συνδικάτα αποδέχθηκαν και υιοθέτησαν την έννοια του ακαθάριστου μισθού ως βάση υπολογισμού των αποδοχών τους με έναρξη ισχύος την 1^η Ιανουαρίου 2009.

Βάσει του νέου συστήματος καταβολής μεικτών μισθών στην πΓΔΜ που ισχύει από την ανωτέρω ημερομηνία:

- ✓ Οι μισθοί που καταβάλλονται στους εργαζόμενους στην πΓΔΜ υπολογίζονται στη μεικτή τους μορφή. Ο σκοπός της εφαρμογής του μέτρου αυτού είναι ο υπολογισμός του πραγματικού κόστους που καταβάλλουν οι εργοδότες και το ακριβές ποσό που λαμβάνουν οι εργαζόμενοι.
- ✓ Το σύνολο του μισθού ενσωματώνει πλέον τα επιδόματα, προκειμένου να αυξηθεί η ασφαλιστική και φορολογική βάση.
- ✓ Ο κάθε εργαζόμενος καθίσταται υπεύθυνος για την καταβολή των εισφορών. Ωστόσο, η πληρωμή τους γίνεται από τον εργοδότη για λογαριασμό των εργαζομένων.

Εισφορές κοινωνικής ασφάλισης

Το συνολικό ποσοστό των εισφορών, οι οποίες βαραίνουν πλήρως τους εργαζομένους, ανέρχονται συνολικά στο 27% και κατανέμονται ως εξής:

Εισφορές κοινωνικής ασφάλισης	
Εισφορά για ασφάλεια σύνταξης	18%
Εισφορά για το Ασφαλιστικό Ταμείο Υγείας	7,3%
Εισφορά για το Ταμείο Απασχόλησης	1,2%
Εισφορά για το Ασφαλιστικό Ταμείο Αναπηρίας	0,5%

Όσον αφορά στην ασφάλεια σύνταξης, δημιουργήθηκε ένα νέο σύστημα αποτελούμενο από τρεις πυλώνες:

1^{ος} πυλώνας: Η συμμετοχή είναι υποχρεωτική για όλους τους εργαζόμενους και στηρίζεται σε ανταποδοτική βάση (pay as you go).

2^{ος} πυλώνας: Η συμμετοχή είναι υποχρεωτική για όσους άρχισαν για πρώτη φορά να εργάζονται από 1^{ης} Ιανουαρίου 2003 και εθελοντική για όσους άρχισαν να εργάζονται προ της ημερομηνίας αυτής. Στο πλαίσιο του πυλώνα αυτού δραστηριοποιούνται ιδιωτικά ασφαλιστικά ταμεία των εργαζομένων (δύο μέχρι στιγμής, το Nov Penziski Fond KB και το Prv Otroven Penziski Fond).

3^{ος} πυλώνας: Η διαφορά του με τον 2^ο πυλώνα έγκειται στο ότι λειτουργεί πλήρως σε εθελοντική βάση.

B1.2. Κανονιστική Συμμόρφωση

Στην πΓΔΜ δεν υπάρχει ενιαίος νόμος για τις ξένες επενδύσεις αλλά το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο περιέχει διάφορους επιμέρους νόμους, όπως ο εταιρικός νόμος, ο νόμος για τα αξιόγραφα, ο νόμος για τη φορολόγηση των κερδών, η τελωνειακή νομοθεσία, ο νόμος για τον ΦΠΑ, ο εμπορικός νόμος, ο νόμος για την ίδρυση μετοχικών επιχειρήσεων, ο νόμος για τον έλεγχο του συναλλάγματος – ρύθμιση συναλλαγματικών θεμάτων, ο νόμος για τη διαδικασία πληρωμών, ο νόμος για τον εξωτερικό δανεισμό, ο νόμος για την ιδιωτικοποίηση κρατικού κεφαλαίου, ο νόμος για τα επενδυτικά ταμεία και ο τραπεζικός νόμος.

Ο εταιρικός νόμος

Συνιστά το πρωτογενές δίκαιο που διέπει την επιχειρηματική δραστηριότητα στην πΓΔΜ. Καθορίζει τις μορφές των εταιρειών που μπορούν να λειτουργούν στη χώρα, καθώς και τις διαδικασίες και τους κανονισμούς για την ίδρυση και τη λειτουργία τους. Όλοι οι ξένοι επενδυτές τυγχάνουν εθνικής μεταχείρισης και έχουν το δικαίωμα να ιδρύουν και να διαχειρίζονται όλα τα είδη των ιδιωτικών ή των μετοχικών εταιρειών. Οι ξένοι επενδυτές δεν είναι υποχρεωμένοι να λάβουν ειδική άδεια από εξουσιοδοτημένους κρατικούς φορείς πέραν αυτής που προβλέπεται σε κάθε περίπτωση από το νόμο.

Θετικές αλλαγές πραγματοποιήθηκαν ως προς τον εταιρικό νόμο της πΓΔΜ, βάσει τροπολογίας που έφερε η κυβέρνηση της χώρας, το 2012. Σύμφωνα λοιπόν με τις τροποποιήσεις, το ελάχιστο υποχρεωτικό γενικό αποθεματικό για τις επιχειρήσεις μειώθηκε από το 15% στο 5%, ενώ το συνολικό ποσό των αποθεματικών μειώθηκε από το ένα πέμπτο στο ένα δέκατο των παγίων περιουσιακών στοιχείων τους. Αυτό σημαίνει ότι, αντί οι εταιρείες να διαθέτουν ετησίως το 15% των καθαρών κερδών τους για τα αποθεματικά τους, θα δεσμεύουν πλέον για το σκοπό αυτό μόνον το 5%.

Σύμφωνα με την κυβέρνηση, οι ανωτέρω αλλαγές, οι οποίες έγιναν έπειτα από σχετικό αίτημα του επιχειρηματικού κόσμου, δίνουν τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις να έχουν περισσότερα χρήματα στη διάθεσή τους για επενδύσεις, καθώς και να βελτιώσουν τη ρευστότητά τους.

Επιπλέον, με την τροποποίηση του εταιρικού νόμου οι εταιρείες που είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο, προτού προβούν σε υπογραφή συμβολαίων που υπερβαίνουν σε αξία το 10% των στοιχείων του ενεργητικού τους, υποχρεούνται να ζητήσουν τη γνωμοδότηση εξουσιοδοτημένου ορκωτού λογιστή.

Νόμος για την ιδιωτικοποίηση κρατικού κεφαλαίου

Για τους ξένους επενδυτές διασφαλίζονται ίσα δικαιώματα με τους εγχώριους επενδυτές κατά την υποβολή προσφορών για την απόκτηση μετοχών κρατικών εταιρειών. Επίσης, δεν υπάρχουν νομικά κωλύματα για τους ξένους επενδυτές που συμμετέχουν στη διαδικασία ιδιωτικοποίησης των εγχώριων επιχειρήσεων.

Νόμος για τον εξωτερικό δανεισμό

Ο νόμος αυτός ρυθμίζει τις πιστωτικές σχέσεις των εγχώριων φορέων με τους αντίστοιχους φορείς του εξωτερικού. Ειδικότερα, ρυθμίζει τους όρους με τους οποίους οι ξένοι επενδυτές μπορούν να μετατρέψουν τις απαιτήσεις τους σε καταθέσεις, μετοχές ή επενδύσεις σε μετοχικό κεφάλαιο στην εταιρία ή στην τράπεζα - οφειλέτη. Η Επιτροπή Εξωτερικού Δανεισμού επίσης επιτρέπει τη μετατροπή του αναδιαρθρωμένου χρέους σε ξένες επενδύσεις σε συγκεκριμένους τομείς ή σε δευτερογενείς αγορές κεφαλαίων.

Νόμος για τα επενδυτικά ταμεία

Ένας νόμος για τα επενδυτικά ταμεία (investment funds) εγκρίθηκε τον Ιανουάριο του 2009. Ο νόμος διέπει τις προϋποθέσεις για τη δραστηριοποίηση των επενδυτικών ταμείων, καθώς και των εταιρειών διαχείρισης επενδυτικών κεφαλαίων, τον εποπτικό έλεγχο της λειτουργίας τους, καθώς και τη διαδικασία επιλογής της τράπεζας - θεματοφύλακα. Ο νόμος δεν κάνει διακρίσεις σε βάρος των ξένων επενδυτών για τη δημιουργία ανοικτού ή κλειστού τύπου επενδυτικών ταμείων.

Νόμος για το συνάλλαγμα

Ο νόμος αυτός καθορίζει τους όρους για την περαιτέρω απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων. Ρυθμίζει τις τρέχουσες και κεφαλαιουχικές συναλλαγές μεταξύ κατοίκων και μη κατοίκων, τη μεταφορά κεφαλαίων πέραν των συνόρων, καθώς και όλες τις πράξεις συναλλάγματος. Επιτρέπονται όλες οι τρέχουσες συναλλαγές αλλοδαπών φορέων. Δεν υπάρχουν περιορισμοί για τους μη μόνιμους κατοίκους να επενδύσουν στην πΓΔΜ. Οι ξένοι επενδυτές μπορούν να επαναπατρίζουν τόσο τα κέρδη, όσο και τα κεφάλαια που αποκτήθηκαν από την πώληση των μετοχών μετά την καταβολή των φόρων και κοινωνικών εισφορών. Σε περίπτωση κρατικοποίησης, οι ξένοι επενδυτές έχουν το δικαίωμα να επιλέξουν τη μορφή αποζημίωσης. Από το 2008, οι αλλοδαποί έχουν δικαίωμα απόκτησης γης στη χώρα και μπορούν να επενδύσουν ή να κατέχουν πάγια στοιχεία του ενεργητικού και ακίνητα. Οι ξένοι επενδυτές μπορούν επίσης να ιδρύουν εγχώριες εταιρείες κάθε είδους.

Λοιπά Νομικά Θέματα

Οι ξένες επενδύσεις μπορούν να γίνονται με τη μορφή κεφαλαίων, εξοπλισμού ή πρώτων υλών. Σύμφωνα με το νόμο, οι ξένοι επενδυτές έχουν το δικαίωμα να αποζημιωθούν με την πλήρη αξία της επένδυσής τους σε περίπτωση κρατικοποίησης, μια διάταξη η οποία δεν ισχύει για τους

εγχώριους επενδυτές. Οι ξένοι επενδυτές μπορούν να επενδύσουν άμεσα σε όλους τους τομείς της βιομηχανίας και των επιχειρήσεων εκτός εκείνων για τους οποίους υπάρχουν περιορισμοί από το νόμο. Οι επενδύσεις στον τομέα της παραγωγής όπλων και ναρκωτικών ουσιών (για φαρμακευτική χρήση) απαγορεύονται χωρίς την έγκριση της κυβέρνησης. Οι επενδυτές σε ορισμένους τομείς, όπως οι τράπεζες, οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και η ασφάλιση, πρέπει να πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις αδειοδότησης που ισχύουν τόσο για τους εγχώριους όσο και για τους ξένους επενδυτές.

B.1.3. Λογιστικό Σύστημα

Το λογιστικό σύστημα της πΓΔΜ ρυθμίζεται από τον Νόμο Λογιστικής για τον Προϋπολογισμό και τους Αποδέκτες του Προϋπολογισμού (Law on Accounting for Budget and Budget Recipients - Εφημερίδα της Κυβερνήσεως Νο.61/02/ 26-7-2002, τροποποιήσεις στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως Νο 98/02/ 27-12-2002 και Νο 81/05/26-9-2005).

Η υιοθέτηση του νέου λογιστικού συστήματος στην πΓΔΜ επιχειρεί την εναρμόνιση των λογιστικών κανόνων της πΓΔΜ με το κεκτημένο της ΕΕ και τα διεθνή λογιστικά πρότυπα (Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης -ΔΠΧΠ/ International financial reporting standard - IFRS).

Το 2009 δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της πΓΔΜ (αριθ. 159/09) εγχειρίδιο κανόνων (rulebook) για την τήρηση λογιστικών βιβλίων, το οποίο περιέχει τα ανωτέρω πρότυπα (ΔΠΧΠ), εφαρμοζόμενα από την 1^η Ιανουαρίου 2010.

Συγκρισιμότητα δημοσιευμένων οικονομικών στοιχείων

Οι εταιρείες στην πΓΔΜ είναι υποχρεωμένες να δημοσιεύουν και να εκδίδουν τον ισολογισμό και τον λογαριασμό εκμεταλλεύσεως, αλλά δεν υποχρεούνται να εκδίδουν στοιχεία ταμειακής ρευστότητας ('cash flow') από τα οποία φαίνεται η χρηματοοικονομική εικόνα της επιχείρησης.

Αρωγή από την Παγκόσμια Τράπεζα

Δεδομένης της κατάστασης του λογιστικού συστήματος στην πΓΔΜ, η Παγκόσμια Τράπεζα συνέδραμε, μέσω του προγράμματος 'REPARIS' (Program of Accounting Reform and Institutional Strengthening), στην εναρμόνιση των προτύπων που ισχύουν στην πΓΔΜ με τα διεθνή πρότυπα και να διασφαλίσει την ανεξαρτησία των επαγγελματιών των λογιστών, 'evaluators' και 'auditors' έναντι του Υπουργείου Οικονομικών. Επίσης, στο πλαίσιο της ενίσχυσης του προγράμματος 'REPARIS' ιδρύθηκε το Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών, το οποίο είναι υπεύθυνο για την εκπαίδευση και την πιστοποίησή τους.

B1.4. Δικαιώματα Ιδιοκτησίας

Ιδιωτική και κρατική ιδιοκτησία

Το δικαίωμα της ιδιοκτησίας προστατεύεται από το νόμο και το Σύνταγμα της πΓΔΜ. Σύμφωνα με το νόμο που διέπει το ιδιοκτησιακό καθεστώς (ΦΕΚ ΠΓΔΜ, αρ.18/2001), η απόκτηση ιδιοκτησιακού δικαιώματος είναι δυνατή από όλα τα εγχώρια και αλλοδαπά φυσικά και νομικά πρόσωπα.

Τα εγχώρια νομικά πρόσωπα που ιδρύονται από ξένα φυσικά ή νομικά πρόσωπα με καταχωρημένη έδρα στην πΓΔΜ μπορούν να αποκτήσουν δικαίωμα ιδιοκτησίας σε κινητά και ακίνητα στοιχεία (ακίνητη περιουσία) χωρίς περιορισμούς. Το ίδιο δικαίωμα δεν ίσχυε αρχικά για τα αλλοδαπά φυσικά πρόσωπα, τα οποία μπορούσαν να αποκτήσουν ιδιοκτησιακό δικαίωμα ακινήτων στοιχείων μέσω κληρονομιάς αλλά υπό τους όρους της αμοιβαιότητας. Επίσης, τα αλλοδαπά φυσικά και νομικά πρόσωπα μπορούσαν υπό τους όρους της αμοιβαιότητας να αποκτήσουν το δικαίωμα στην ιδιοκτησία ενός διαμερίσματος ή ενός κτιρίου κατοικίας. Η ύπαρξη της αμοιβαιότητας, βάσει του σχετικού νόμου, καθορίζεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Τα αλλοδαπά φυσικά και νομικά πρόσωπα μπορούσαν υπό τον όρο της αμοιβαιότητας να αποκτήσουν ιδιοκτησιακό δικαίωμα σε μακροπρόθεσμη μίσθωση εδάφους για την οικοδόμηση κτιρίων επαγγελματικής χρήσης και κτιρίων κατοικίας στο έδαφος της πΓΔΜ, βάσει απόφασης του Υπουργού Δικαιοσύνης, μετά από τη σύμφωνη γνώμη του Υπουργού Αστικού Σχεδιασμού και Κατασκευών και του Υπουργού Οικονομικών. Υπό τους ίδιους όρους αμοιβαιότητας, μπορούν να αποκτήσουν ιδιοκτησιακό δικαίωμα σε μακροπρόθεσμη μίσθωση γεωργικής γης στο έδαφος της πΓΔΜ, βάσει απόφασης του Υπουργού Δικαιοσύνης, μετά από τη σύμφωνη γνώμη του Υπουργού Γεωργίας, Δασών και Υδάτων και του Υπουργού Οικονομικών. Η από το κράτος εκμίσθωση, παραχώρηση και πώληση ακίνητης περιουσίας που έχει χαρακτηριστεί ως κρατική ιδιοκτησία είναι δυνατή υπό ορισμένους όρους.

Με το νόμο περί οικοδομήσιμης γης που υιοθετήθηκε το 2008 (Επίσημη Εφημερίδα της Κυβερνήσεως Αριθ. 82/08/08.07.2008), παρέχεται πλέον το δικαίωμα σε αλλοδαπούς και σε ξένες εταιρίες να αποκτήσουν δικαίωμα ιδιοκτησίας οικοδομήσιμης γης στη χώρα. Ο νόμος επίσης προβλέπει τη δυνατότητα μακροπρόθεσμης (από 5 έως 99 έτη) και βραχυπρόθεσμης μίσθωσης της οικοδομήσιμης γης, καθώς και εκχώρησής της. Οι ξένοι πολίτες αποκτούν τη δυνατότητα αγοράς διαμερισμάτων, σπιτιών και οικοδομήσιμης γης ως φυσικά πρόσωπα και όχι μέσω της ίδρυσης νομικού προσώπου, όπως ίσχυε έως της ψηφίσεως του νέου νόμου.

Σύμφωνα με πληροφόρηση από την Υπηρεσία για την Προσέλκυση Ξένων Επενδύσεων στην πΓΔΜ (Agency for Foreign Investments), δεν υπάρχει πλέον κανένας περιορισμός και νομικό εμπόδιο στη δυνατότητα ενός ξένου πολίτη να αποκτήσει ακίνητη περιουσία στη χώρα.

Επιπλέον, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η αγορά κρατικών οικοπέδων και κτιρίων υπήρξε, μέχρι τώρα, προβληματική και μπορούσε να οδηγήσει και σε καθυστερήσεις έως και πέντε ετών, διότι δεν υπήρχε Κτηματολόγιο και ως εκ τούτου το ιδιοκτησιακό καθεστώς ήταν ασαφές. Σύμφωνα, βεβαίως, με εξαγγελία της κυβέρνησης, το Κτηματολόγιο έχει μέχρι στιγμής εφαρμοσθεί και καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της επικράτειας της χώρας. Στην πραγματικότητα, ωστόσο, το πρόβλημα της χωροταξίας και του ιδιοκτησιακού καθεστώτος συνεχίζει να υφίσταται, με συνέπεια να αναφύονται διαρκώς εμπόδια, ιδίως σε ό,τι αφορά την απόκτηση γης από ξένους επενδυτές.

Η πΓΔΜ είναι η τρίτη χώρα στην περιοχή μετά το Μαυροβούνιο και τη Βουλγαρία που απελευθέρωσε την αγορά ακινήτων για τους πολίτες των κρατών μελών της ΕΕ. Οι επιχειρηματίες της χώρας αξιολόγησαν θετικά το συγκεκριμένο κυβερνητικό μέτρο θεωρώντας ότι είναι πιθανό να συμβάλει στην αύξηση των ΑΞΕ. Επιπλέον, ειδικοί εκτιμούν ότι με την απόφαση της κυβέρνησης να επιτραπεί σε ξένους πολίτες η αγορά ακίνητης περιουσίας, πολλοί επιχειρηματίες της χώρας οι

οποίοι διαθέτουν offshore επιχειρήσεις, θα έχουν την ευκαιρία να επαναφέρουν στην πΓΔΜ κεφάλαια που εξήλθαν απ' αυτήν πριν κάποια χρόνια. Ωστόσο, ξένοι οικονομικοί αναλυτές σχολιάζουν ότι η απόφαση της κυβέρνησης της πΓΔΜ να επιτρέψει σε ξένους την αγορά ακινήτων στη χώρα ενδέχεται να διευκολύνει το ξέπλυμα χρήματος μέσω της πΓΔΜ.

Σημειώνουμε τέλος ότι οι αλλοδαποί δεν μπορούν να αγοράσουν κρατική αγροτική γη αλλά μόνο να την ενοικιάσουν.

Εγγυήσεις τίτλου ιδιοκτησίας

Σύμφωνα με το σχετικό νόμο περί κτηματολογίου, το κράτος εγγυάται την ισχύ του τίτλου ιδιοκτησίας κατά την εγγραφή του. Το δημόσιο υποθηκοφυλακείο απεικονίζει την πραγματική και νομική κατάσταση της ακίνητης περιουσίας και, συνεπώς, ο πολίτης ο οποίος, καλή τη πίστη, βασίστηκε στο δημόσιο υποθηκοφυλακείο απολαμβάνει της προστασίας του συγκεκριμένου δικαιώματος. Διαγραφή της εγγραφής, εξαιτίας λάθους ή ανακρίβειας προηγούμενης εγγραφής μπορεί να ζητηθεί εντός τριών ετών από την ημέρα της καταχώρησης και το ζημιωμένο συμβαλλόμενο μέρος μπορεί να ζητήσει αποζημίωση τόσο από το κράτος, όσο και από όποιον ωφελήθηκε από το συγκεκριμένο λάθος.

Επενδύσεις σε ακίνητη περιουσία μη-κατοίκων της πΓΔΜ

Σύμφωνα με τα άρθρα 242 - 252 του νόμου περί ιδιοκτησίας (ΦΕΚ της ΠΓΔΜ 18/2001), υποκαταστήματα ξένων επιχειρήσεων στην πΓΔΜ, μπορούν να αποκτήσουν ιδιοκτησιακό δικαίωμα στο έδαφος της πΓΔΜ, βάσει των όρων χωριστού νόμου ή επικυρωμένων διεθνών συμφωνιών. Υποχρεούνται εντός 60 ημερών από την ημέρα της νομικής κατοχύρωσης του ιδιοκτησιακού δικαιώματος να υποβάλουν έκθεση περιγραφής του επενδεδυμένου κεφαλαίου σε ακίνητη περιουσία και όλων των μεταβολών των επενδύσεων στο κεντρικό υποθηκοφυλακείο. Το κεντρικό υποθηκοφυλακείο καταχωρεί την επένδυση ακίνητης περιουσίας και όλες τις μεταβολές των επενδύσεων στο αρχείο επενδύσεων ακίνητης περιουσίας και εκδίδει πιστοποιητικό για τη διενεργηθείσα εγγραφή και για κάθε περαιτέρω αλλαγή.

Κτηματολόγιο

Το 2005 εγκαινιάστηκε κοινό πρόγραμμα της Κυβέρνησης της πΓΔΜ με την Παγκόσμια Τράπεζα για τη δημιουργία κτηματολογίου ακίνητης περιουσίας στη χώρα. Αποτέλεσμα των μεταρρυθμίσεων στον συγκεκριμένο τομέα, καθώς και της ταχείας υλοποίησης αναγκαίων αλλαγών υπήρξε η επιτυχής εφαρμογή του εν λόγω προγράμματος, σύμφωνα με τις δηλώσεις αξιωματούχων της πΓΔΜ αλλά και της Παγκόσμιας Τράπεζας. Βάσει της εκτίμησης εκπροσώπου της τελευταίας, η πΓΔΜ συγκαταλέγεται πλέον στις 10 χώρες με τη μεγαλύτερη πρόοδο στον συγκεκριμένο τομέα.

Προστασία ιδιοκτησίας

Η πΓΔΜ κατατάσσεται 91η στον διεθνή δείκτη για τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα (International Property Rights Index – IPRI 2017) του αμερικανικού οργανισμού Property Rights Alliance. Η θέση αυτή σημαίνει ότι η προστασία των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων στη χώρα

εξακολουθεί να παραμένει μειωμένη. Ο διεθνής δείκτης συγκρίνει αφενός τη φυσική και την πνευματική ιδιοκτησία και αφετέρου την οικονομική σταθερότητα σε 130 χώρες.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (5η συνάντηση Υποεπιτροπής για θέματα εσωτερικής αγοράς και ανταγωνισμού, Βρυξέλλες, 18 Μαρτίου 2009) κάλεσε την πΓΔΜ να διασφαλίσει ένα επίπεδο προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας ανάλογο με της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εκφράστηκε θετικά για την πρόοδο που έχει γίνει όσον αφορά στη νομοθετική εναρμόνιση. Ωστόσο, τόνισε την ανάγκη για περαιτέρω προσπάθειες, ειδικά σε σχέση με την εφαρμογή των Δικαιωμάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας (Intellectual Property Rights-IPR).

Σε συνέχεια των παρατηρήσεων από πλευράς ΕΕ, η Κυβέρνηση της πΓΔΜ ανέπτυξε Στρατηγική για την Προστασία της Πνευματικής Ιδιοκτησίας, με χρονικό ορίζοντα 2009 - 2012, στο πλαίσιο της οποίας προσδιόρισε τα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων, καθώς και τους τρόπους εφαρμογής αυτών των μέτρων, με σκοπό την πλήρη εναρμόνιση σε αυτόν τον τομέα, με το ευρωπαϊκό κεκτημένο.

B1.5. Καθεστώς εισαγωγών

Μετά την είσοδο της πΓΔΜ στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ), το 2003 και την υπογραφή της Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης με την ΕΕ (σε ισχύ από το 2004), η κυβέρνηση καταβάλλει προσπάθειες απελευθέρωσης του τελωνειακού καθεστώτος της χώρας. Ως μέλος του ΠΟΕ, η πΓΔΜ έχει δεσμευθεί σε τρεις βασικούς κανόνες εμπορικής συμπεριφοράς: τη διαφάνεια στους νόμους, την ίση και μη διακριτική μεταχείριση εγχώριων και ξένων εταιρειών και την εφαρμογή της ρήτρας του «μάλλον ευνοούμενου κράτους» (Most Favoured Nation treatment). Δεδομένων των ανωτέρω και καθώς η πΓΔΜ μεταβάλλει συνεχώς την τελωνειακή νομοθεσία της, ώστε να ευθυγραμμιστεί με το κεκτημένο της ΕΕ, οι ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να ενημερώνονται συνεχώς για τα ισχύοντα.

Στο πλαίσιο της τελωνειακής εναρμόνισης, ετέθη σε εφαρμογή η δυνατότητα της από πριν δήλωσης (μέσω διαδικτύου) της εισόδου των εμπορευμάτων στην πΓΔΜ, προ της ελεύσεώς τους, δηλαδή, στους μεθοριακούς σταθμούς, προκειμένου να μειωθεί ο χρόνος παραμονής τους σε αυτούς.

Οι τελωνειακοί δασμοί επιβάλλονται στα εισαγόμενα προϊόντα σύμφωνα με τη δασμολογική τους κλάση και τη χώρα προέλευσής τους. Για την κωδικοποίηση των προϊόντων χρησιμοποιείται η Ονοματολογία της Διεθνούς Σύμβασης για το Εναρμονισμένο Σύστημα Περιγραφής και Κωδικοποίησης των Εμπορευμάτων και η Συνδυασμένη Ονοματολογία της ΕΕ. Τα προϊόντα, τα οποία προέρχονται από χώρες με τις οποίες η πΓΔΜ έχει υπογράψει συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών, επιβαρύνονται με μειωμένους δασμούς ή δεν επιβαρύνονται καθόλου με δασμούς, ανάλογα με την περίπτωση.

Από το 2011 ετέθη σε ισχύ το νέο τελωνειακό καθεστώς, βάσει του οποίου μειώθηκαν οι δασμοί κάποιων κατηγοριών προϊόντων από 11% σε 9%, ενώ για τα προϊόντα από κράτη μέλη ΕΕ και ΕΦΤΑ μειώθηκαν στο 0%, με την εξαίρεση των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων. Συγκεκριμένα, όσον αφορά στις εμπορικές συναλλαγές με την ΕΕ, η Συμφωνία Σταθερότητας και Σύνδεσης ΕΕ - πΓΔΜ προβλέπει την ελεύθερη δασμών εμπορική ανταλλαγή των βιομηχανικών

προϊόντων ανάμεσα στα δύο μέρη. Τα προϊόντα της πΓΔΜ που εξάγονται στην αγορά της ΕΕ, για να τύχουν της ανωτέρω ευνοϊκής ρύθμισης, θα πρέπει να συνοδεύονται από πιστοποιητικό προέλευσης (EUR.1).

Οι υψηλότερες δασμολογικές επιβαρύνσεις και ποσοτώσεις επιβάλλονται με σκοπό την προστασία της τοπικής παραγωγής. Ενδεικτικά, οι δασμοί για εισαγωγές φρούτων εκτός ποσόστωσης κυμαίνονται από 35% έως 50% (φράουλες 40%, σταφύλια 50%, χυμοί 20%), λαχανικών από 25% έως 45% (τομάτες 45%) και κρασιού από 45% έως 50%, ενώ στο ρύζι ο δασμός ανέρχεται σε 35%.

Εκτός των δασμών, ορισμένα εμπορεύματα, τα οποία εισάγονται στην πΓΔΜ, επιβαρύνονται με ειδικό φόρο κατανάλωσης (akciza). Τα εμπορεύματα αυτά είναι τα αλκοολούχα ποτά (εκτός του οίνου), ο καπνός, τα ορυκτέλαια και τα οχήματα. Ο φόρος κατανάλωσης μπορεί να οριστεί ως ποσοστό ή ως απόλυτο ποσό ανά μονάδα μέτρησης ή ως συνδυασμός των δύο. Επιπλέον, από 1^{ης} Ιανουαρίου 2008, έχει διαμορφωθεί νέο τελωνειακό καθεστώς στα καύσιμα diesel με προδιαγραφές Euro 4 και Euro 5. Ως εκ τούτου, τα καύσιμα Euro 5 εισάγονται ατελώς, ενώ στα καύσιμα Euro 4 επιβάλλεται δασμός 8%. Τα καύσιμα με προδιαγραφές Euro 3 δεν επιτρέπεται να κυκλοφορούν πλέον στην αγορά.

B1.6. Διαδικασίες εισαγωγής

Τα εισαγόμενα στην επικράτεια της πΓΔΜ εμπορεύματα πρέπει να δηλώνονται στις τελωνειακές Αρχές της χώρας και ο εκτελωνισμός τους μπορεί να γίνεται στους μεθοριακούς τελωνειακούς σταθμούς, αλλά και στην ενδοχώρα, καθώς και στο χώρο των ίδιων των επιχειρήσεων (κυρίως όταν πρόκειται για μεγάλες επιχειρήσεις). Το νομικό ή φυσικό πρόσωπο που αναλαμβάνει τη δήλωση των εμπορευμάτων (εκτελωνιστής), οφείλει να έχει την έδρα του εντός της πΓΔΜ, εκτός των περιπτώσεων, κατά τις οποίες τα αγαθά δηλώνονται για τράνζιτ μεταφορά, προσωρινή εισαγωγή ή κατόπιν έγκρισης των τελωνειακών Αρχών.

B1.7. Καθεστώς παθητικής τελειοποίησης

Στην πΓΔΜ ισχύει το καθεστώς παθητικής τελειοποίησης, το οποίο επιτρέπει σε μια επιχείρηση μεταποίησης στη χώρα να εισάγει, να επεξεργαστεί και να εξάγει εμπορεύματα, χωρίς αυτά να επιβαρύνονται με τελωνειακούς δασμούς και ΦΠΑ.

Το καθεστώς παθητικής τελειοποίησης λειτουργεί με δύο τρόπους:

✓ Το σύστημα επιστροφής δασμών (drawback system), σύμφωνα με το οποίο οι τελωνειακοί δασμοί και ο ΦΠΑ εισαγωγής προκαταβάλλονται όταν τα εμπορεύματα τεθούν σε διαδικασία τελωνειακής εισαγωγής για παθητική τελειοποίηση. Οι προκαταβεβλημένοι δασμοί επιστρέφονται όταν τα αγαθά εξαχθούν στη χώρα προορισμού και υποβληθούν τα απαραίτητα έγγραφα, τα οποία πιστοποιούν ότι ολοκληρώθηκε η διαδικασία εξαγωγής.

✓ Το σύστημα αναστολής πληρωμής (suspension system), σύμφωνα με το οποίο η πληρωμή των τελωνειακών δασμών και του ΦΠΑ αναστέλλεται όταν τα εμπορεύματα υπαχθούν

στο καθεστώς της παθητικής τελειοποίησης. Οι δασμοί και η φορολογία θα πρέπει, παρά ταύτα, να διασφαλιστούν με την υποβολή τραπεζικής εγγύησης ή κατάθεσης μετρητών.

B1.8. Δασμολογητέα αξία εισαγόμενων προϊόντων

Η δασμολογητέα αξία των εισαγόμενων προϊόντων καθορίζεται από την αναγραφόμενη στο τιμολόγιο τιμή, την οποία ο αγοραστής υποχρεούται να καταβάλει στον πωλητή. Στον αντίστοιχο τελωνειακό νόμο διατυπώνεται σειρά προϋποθέσεων, υπό τις οποίες ισχύει η παραπάνω αρχή.

B1.9. ΦΠΑ και περιορισμοί κατά την εισαγωγή

Κατά την εισαγωγή των προϊόντων, επιβάλλεται Φόρος Προστιθέμενης Αξίας, ύψους 18%. Ο εν λόγω ΦΠΑ μπορεί να επιστραφεί ως προκαταβληθείς φόρος, υπό προϋποθέσεις. Το Υπουργείο Οικονομικών διατηρεί το δικαίωμα να επιβάλλει ποσοτώσεις (quotas) για την προστασία εγχωρίως παραγομένων, κυρίως γεωργικών, προϊόντων (καπνός, κρασί, φρούτα). Οι ποσοτώσεις εφαρμόζονται με χρονολογική σειρά προτεραιότητας 'first come - first served'.

B1.10. Άλλες διατάξεις

Μεγάλος αριθμός εισαγομένων προϊόντων (τα περισσότερα αγροτικά προϊόντα, αυτοκίνητα, ηλεκτρικές συσκευές και γενικότερα προϊόντα τα οποία, αν είναι χαμηλής ποιότητας, μπορεί να προκαλέσουν προβλήματα υγείας στους καταναλωτές) υποβάλλονται σε ποιοτικούς ελέγχους από ελεγκτές του Υπουργείου Οικονομικών της πΓΔΜ. Προϊόντα φυτικής και ζωικής προέλευσης υπόκεινται, επίσης, σε φυτοϋγειονομικούς και κτηνιατρικούς ελέγχους ανάλογα με την περίπτωση. Αναγνωρίζονται, ωστόσο, τα σχετικά συνοδευτικά πιστοποιητικά κρατών μελών της ΕΕ.

Οι ετικέτες των προϊόντων που κυκλοφορούν στην αγορά της πΓΔΜ, πρέπει να αναγράφουν στη γλώσσα της χώρας τα συστατικά του προϊόντος, στοιχεία ποιότητας, ποσότητας, τρόπο αποθήκευσης, μεταφοράς, χρήσης, διατήρησης, τη χώρα προέλευσης και την ημερομηνία λήξης. Η τοποθέτηση των ετικετών θα πρέπει να γίνει από τους τοπικούς εισαγωγείς, κατά την άφιξη των προϊόντων στα τελωνεία της πΓΔΜ. Στις περιπτώσεις πολύγλωσσων ετικετών, απαιτείται από τον εισαγωγέα η επικόλληση του μη αναγνωριζόμενου από την Ελλάδα κωδικού (MK).

B1.11. Ειδικές διατάξεις διέλευσης

Για τη διέλευση φορτίων οينوπνευματωδών ισχύουν περιορισμοί ως προς το ωράριο λειτουργίας των μεθοριακών τελωνειακών σταθμών της πΓΔΜ, καθώς η διαδικασία τελωνειακού έλεγχου για την είσοδο ξεκινά καθημερινώς στις 7:00 και για την έξοδο λήγει στις 19:00. Συνεπώς, δεν επιτρέπεται η διέλευση φορτίων οينوπνευματωδών κατά τις νυχτερινές ώρες. Επίσης, η ισχύουσα νομοθεσία στην πΓΔΜ, όπως εξ άλλου συμβαίνει και σε άλλες χώρες, επιτρέπει στις τελωνειακές Αρχές της χώρας τη δυνατότητα ελέγχου ακόμη και φορτίων που δεν έχουν ως τελικό προορισμό την ενδοχώρα (διέλευση transit), σε οποιοδήποτε σημείο της επικράτειας και όχι μόνον στους τελωνειακούς σταθμούς.

Για την εισαγωγή και τη διέλευση χημικών, όπλων, πυρομαχικών, εντομοκτόνων και λοιπών κατηγοριών επικίνδυνων προϊόντων η νομοθεσία είναι αυστηρή. Απαιτείται εκ των προτέρων ενημέρωση, έκδοση ειδικής άδειας και σε ορισμένες περιπτώσεις αστυνομική συνοδεία κατά τη διέλευση.

B1.12. Εφαρμογή νομοθεσίας περί σήμανσης συσκευασμένων τροφίμων

Από την 18^η Μαΐου 2016, ετέθη σε ισχύ στην εσωτερική αγορά της πΓΔΜ, κατόπιν παρέλευσης της εξάμηνης παράτασης που είχε δοθεί, η νέα νομοθεσία περί σήμανσης συσκευασμένων τροφίμων, η οποία αφορά την υποχρεωτική αναγραφή της ονομασίας του προϊόντος, του πίνακα διατροφικής αξίας, των συστατικών, του καθαρού βάρους, των αλλεργιογόνων που ενδεχομένως περιλαμβάνει και της ημερομηνίας λήξεως. Το ελάχιστο μέγεθος της γραμματοσειράς προβλέπεται να είναι 1,2 χιλιοστά, ενώ η σήμανση μπορεί να περιλαμβάνει πληροφόρηση σχετικά με τη διατροφική αξία του προϊόντος. Με τη νέα νομοθεσία εναρμονίζονται οι κανόνες σήμανσης τροφίμων στη χώρα με το κεκτημένο της ΕΕ. Μη εφαρμογή των κανονισμών επισύρει πρόστιμα στους παραγωγούς που κυμαίνονται από 1.000 έως 10.000 ευρώ.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου, όλα τα αναγραφόμενα στοιχεία πρέπει να είναι στην τοπική γλώσσα. Δίδεται η δυνατότητα (όχι όμως υποχρέωση) της χρήσης και της δεύτερης γλώσσας της χώρας, της αλβανικής, σε περιοχές όπου ο αλβανόφωνος πληθυσμός ξεπερνά το 20% (το αίτημα μπορεί ενδεχομένως να τεθεί από κάποιον τοπικό εισαγωγέα).

Οι ελληνικές εξαγωγικές επιχειρήσεις του κλάδου θα πρέπει να συνεργαστούν με τους εισαγωγείς ή τους αντιπροσώπους, μέσω των οποίων εισάγεται το προϊόν στη χώρα, προκειμένου να ενημερωθούν για την ακριβή απόδοση των στοιχείων της συγκεκριμένης ετικέτας στην τοπική γλώσσα.

B2. Στρατηγική εισόδου

Ο καλύτερος τρόπος προσέγγισης και ανάπτυξης συνεργασίας με εταιρείες της πΓΔΜ είναι, πέρα από την επίσκεψη στην όποια εταιρική ιστοσελίδα ή την ανταλλαγή ηλεκτρονικών επιστολών, η προσωπική επαφή με τον αντίστοιχο επιχειρηματία, ώστε να διαμορφωθεί επαρκώς η πρώτη εντύπωση. Ο μέσος επιχειρηματίας της χώρας αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης με τον μελλοντικό συνεργάτη του. Επιπροσθέτως, στην έναρξη επιχειρηματικών συνεργασιών δύνανται να συμβάλουν οι επαφές μεταξύ των επιχειρηματιών των δύο χωρών που λαμβάνουν χώρα μέσα από συμμετοχές σε εκθέσεις και επιχειρηματικές αποστολές.

Λόγω του μικρού μεγέθους της χώρας, δεν υπάρχουν εκτεταμένα δίκτυα διανομής, ούτε αντίστοιχοι αποθηκευτικοί χώροι, ενώ παρατηρείται συχνά το φαινόμενο ο εισαγωγέας να είναι συγχρόνως και χονδρέμπορος ή λιανοπωλητής. Τα υφιστάμενα δίκτυα διανομής βρίσκονται υπό συνεχή

Πληροφορίες για τη διοργάνωση εκθέσεων στην πΓΔΜ μπορεί να αντλήσει κανείς στον ακόλουθο διαδικτυακό τόπο της Έκθεσης Σκοπίων:

<http://www.eragrupa.mk/index2.aspx>.

διαμόρφωση, ενώ τα μερίδια αγοράς των λιανοπωλητών, χονδρεμπόρων, μεγάλων αλυσίδων καταστημάτων και υπαίθριων αγορών φαίνεται ότι θα μεταβληθούν στο άμεσο μέλλον, λόγω μεταξύ άλλων και της παρουσίας μεγάλων εμπορικών κέντρων.

Στην πΓΔΜ υπάρχουν δύο τύποι δικτύων διανομής: μεγάλες αλυσίδες καταστημάτων και δίκτυα εξειδικευμένων καταστημάτων. Οι κυριότερες αλυσίδες υπεραγορών στην πΓΔΜ είναι οι εξής: Tinex, Vero-Veropoulos (ελληνικών συμφερόντων), Skopski Pazar, Tediko, Kam και Ramstore (τουρκικών συμφερόντων). Τα γνωστότερα δίκτυα εξειδικευμένων καταστημάτων και franchise είναι: Replek, Zegin, Zitoluks, Zlatara Rubin, Vegera, Specijal, Fornetti και Fashion Group.

Ενδιαφέρουσες, επιχειρηματικά, γεωγραφικές περιοχές για την παρουσία των ελληνικών προϊόντων είναι τα Σκόπια που συγκεντρώνουν όλους τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας, καθώς και άλλες πόλεις μικρότερης οικονομικής σημασίας όπως το Κουμάνοβο, το Τέτοβο, η Στρούμιτσα και το Μοναστήρι (Bitola).

Στο πλαίσιο της ενημέρωσης των Ελλήνων επιχειρηματιών, κατόπιν σχετικών αιτημάτων τους, το Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων (ΟΕΥ) του Γραφείου Συνδέσμου της Ελλάδας στην πΓΔΜ παρέχει τη δέουσα πληροφόρηση σε όλους τους ενδιαφερομένους, προκειμένου αφενός, να έχουν μια πρώτη εικόνα της αγοράς στους τομείς που τους αφορούν και αφετέρου, να έχουν τη δυνατότητα να επικοινωνήσουν με τις σημαντικότερες εταιρείες συγκεκριμένων κλάδων, τα αναλυτικά στοιχεία επικοινωνίας των οποίων τους αποστέλλονται.

Σημειώνεται ότι οι συνθήκες λειτουργίας των ξένων επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων και των ελληνικών, δεν είναι πάντα εύκολες και απαιτείται απόλυτη συμμόρφωση με τους νόμους της πΓΔΜ, προκειμένου να αποφευχθούν τυχόν αντιπαραθέσεις με τις Αρχές της χώρας. Επίσης, σημαντική είναι η τήρηση της φορολογικής νομοθεσίας, δεδομένου ότι οι κυρώσεις που επιβάλλονται στους παραβάτες είναι εξαιρετικά αυστηρές.

Κατά τα τελευταία χρόνια, πάντως, διαπιστώνεται ότι δεν πραγματοποιούνται μεγάλες επενδύσεις από ελληνικής πλευράς, καθώς οι ιδιωτικοποιήσεις πρώην κρατικών εταιρειών έχουν ολοκληρωθεί. Οι πιο πρόσφατες επενδύσεις εξ Ελλάδος είναι σχετικά περιορισμένου μεγέθους και αφορούν, κυρίως, στους τομείς του λιανικού εμπορίου, της εστίασης και του 'franchise'.

Γ. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

Γ1. Είδη φόρων

Από το 2008 ισχύει ενιαίος φορολογικός συντελεστής φυσικών προσώπων, κερδών επιχειρήσεων και μερισμάτων 10%, ενώ ο φορολογικός συντελεστής για τα αδιανέμητα κέρδη και τα επανεπενδύσιμα είναι 0%. Το πρόγραμμα της νέας κυβέρνησης προβλέπει την εισαγωγή και δεύτερου συντελεστή 18% για υψηλότερα εισοδήματα, χωρίς να έχουν γνωστοποιηθεί, μέχρι στιγμής, περισσότερες λεπτομέρειες.

Γ2. Φορολογία επί των κερδών

α) Υποκείμενο φόρου:

Υποκείμενο φόρου είναι νομικό πρόσωπο που διεξάγει δραστηριότητα (όπως έχει καταχωρηθεί), έχει έδρα στην πΓΔΜ και πραγματοποιεί κέρδη από τη συγκεκριμένη δραστηριότητα στη χώρα ή στο εξωτερικό. Φορολογούνται επίσης και τα νομικά πρόσωπα με έδρα εκτός πΓΔΜ, για κέρδη που πραγματοποιούνται μέσω των δραστηριοτήτων τους στο έδαφος της πΓΔΜ.

β) Φορολογική βάση:

Βάση για τον υπολογισμό του φόρου επί των κερδών αποτελεί το κέρδος, όπως καθορίζεται στον ισολογισμό, βάσει των λογιστικών κανόνων και προτύπων.

Γ3. Φόρος προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ)

Ο ΦΠΑ υπολογίζεται και αποδίδεται σε όλες τις φάσεις παραγωγής και εμπορίου, σε ολόκληρο τον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, με την επιφύλαξη νομικών εξαιρέσεων. Έχει καθορισθεί σε 18% γενικώς, αλλά εφαρμόζεται προτιμησιακό ποσοστό 5% στην αγορά των ακόλουθων αγαθών:

- τρόφιμα	-ακατέργαστα βρώσιμα έλαια
-νερό από το δημόσιο σύστημα ύδρευσης	- ηλεκτρονικοί υπολογιστές
-φάρμακα	- λογισμικό
- φαρμακευτικές και ιατρικές συσκευές	- εκδόσεις
- σπόροι και φυτευτικό υλικό	-ηλιακοί θερμοσίφωνες
-λιπάσματα	- μεταφορές προσώπων
- αγροτικά μηχανήματα	-υπηρεσίες δημοσίας καθαριότητας
-φύλλα πλαστικού για αγροτικές χρήσεις	-διανυκτερεύσεις σε τουριστικά καταλύματα

α) Υποκείμενο του ΦΠΑ

Σε ΦΠΑ υπόκειται ο κύκλος εργασιών των αγαθών και των υπηρεσιών, όπως διαμορφώνεται από τον φορολογούμενο κατά τη διάρκεια της επιχειρηματικής του δραστηριότητας ή κατά την εισαγωγή προϊόντων. Φορολογείται κάθε πρόσωπο, το οποίο, μόνιμα ή προσωρινά, διενεργεί επιχειρηματική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από τους στόχους και τα αποτελέσματα αυτής της δραστηριότητας.

β) Φορολογική βάση:

Φορολογική βάση θεωρείται το συνολικό ποσό της αμοιβής που εισπράττεται ή που πρέπει να εισπραχθεί για τον κύκλο εργασιών, στον οποίο ο φόρος προστιθέμενης αξίας δεν συμπεριλαμβάνεται. Φορολογική βάση για την εισαγωγή των εμπορευμάτων θεωρείται η αξία των εισαγόμενων αγαθών, η οποία καθορίζεται βάσει των τελωνειακών εγγράφων.

γ) Εγγραφή στο ΦΠΑ:

Όλοι οι φορολογούμενοι που έχουν διενεργήσει συνολικό κύκλο εργασιών 1.000.000 Δηνάρια (€16.239) στο προηγούμενο ημερολογιακό έτος ή που προβλέπουν κύκλο εργασιών υψηλότερο από το ποσό αυτό, είναι υποχρεωμένοι να καταχωρηθούν ως φορολογούμενοι ΦΠΑ. Τα πρόσωπα / κάτοικοι της πΓΔΜ, τα οποία δεν υποχρεούνται να καταχωρηθούν ως πληρωτές ΦΠΑ, δεν υποχρεούνται να δηλώσουν ΦΠΑ για τον κύκλο εργασιών των αγαθών-υπηρεσιών που διενήργησαν και επομένως δεν υποχρεούνται να δηλώσουν ΦΠΑ σε τιμολόγια χωριστά.

Γ4. Φορολογικές ελαφρύνσεις

✓ Η φορολογική βάση του φορολογούμενου μειώνεται αναλόγως του ποσού της επένδυσής του σε πάγια ενεργητικά που αναλαμβάνονται, ώστε να διευρυνθεί το πεδίο των δραστηριοτήτων του. Οι μειώσεις δεν ισχύουν όταν τα κεφάλαια επενδύονται σε αυτοκίνητα, έπιπλα, τάπητες, πολύτιμα και διακοσμητικά αντικείμενα εξοπλισμού των γραφείων. Η μείωση δεν μπορεί να υπερβαίνει το 25% της φορολογικής βάσης.

✓ Ο φορολογούμενος δικαιούται να επιταχύνει την απόσβεση των παγίων ενεργητικών σε περιπτώσεις τεχνολογικής ανακαίνισης ή σε περίπτωση προμήθειας μέσω προστασίας του περιβάλλοντος, έως και 25% της απόσβεσης.

✓ Η φορολογική βάση του φορολογούμενου μειώνεται κατά το ποσό των επενδεδυμένων κεφαλαίων για σκοπούς προστασίας περιβάλλοντος. Η μείωση φθάνει μέχρι και 100%.

✓ Η φορολογική βάση του φορολογούμενου που έχει επανεπενδύσει το κέρδος του σε καθυστερημένες οικονομικά περιοχές μειώνεται από το ποσό επένδυσής του, αλλά όχι περισσότερο από 50% της φορολογικής βάσης.

✓ 50% μείωση για τις πρόσφατα εγκαθιδρυμένες επιχειρήσεις στο πρώτο έτος λειτουργίας τους.

✓ Μειωμένη φορολογική βάση, για επένδυση €100.000 σε κινητά ή ακίνητα διαθέσιμα.

Γ5. Φορολογικές απαλλαγές

✓ Ο φορολογούμενος που έχει καταβάλει φόρο σε ξένη χώρα για κέρδος που πραγματοποιήθηκε από εργασία του στο εξωτερικό, απολαμβάνει δικαίωμα μειωμένης φορολογίας στην πΓΔΜ, εφόσον υπάρχει μεταξύ των δύο αυτών χωρών συμφωνία αποφυγής διπλής φορολογίας.

✓ Ο «δικαιούχος» χρήσης ελεύθερης οικονομικής ζώνης για βιομηχανικές επενδύσεις απαλλάσσεται από φορολόγηση επί των κερδών για δέκα έτη, ενώ επίσης μειώνεται κατά το 50% (φορολογικός συντελεστής 5%) η φορολόγησή του για το προσωπικό του εισόδημα για τα πέντε πρώτα έτη.

Γ6. Κεφαλαιουχικά κέρδη και ζημιές εταιρειών

Τα κεφαλαιουχικά κέρδη που πραγματοποιούνται από την πώληση τίτλων, εξοπλισμού και ακίνητης περιουσίας συμπεριλαμβάνονται στη φορολογική βάση έως και 70%. Τα κεφαλαιουχικά κέρδη που πραγματοποιούνται από την πώληση τίτλων δεν φορολογούνται μετά την 01.01.2006, με στόχο την ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς της πΓΔΜ. Επιτρέπεται η μεταφορά ζημιών μέχρι τριών ετών που μπορούν να αντισταθμισθούν από κέρδη της εταιρείας.

Δ. ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Δ1. Γενικά Επενδυτικά κίνητρα

Σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών της πΓΔΜ, τα υφιστάμενα κίνητρα είναι τα ακόλουθα:

- ✓ Μείωση των κοινωνικών εισφορών κατά την περίοδο των τελευταίων ετών από 31% σε 27%
- ✓ Ταχεία εγγραφή των εταιρειών στο εμπορικό μητρώο της χώρας (απαιτούμενος χρόνος μίας ημέρας)
- ✓ Ανταγωνιστικό εργατικό δυναμικό χαμηλού κόστους
- ✓ Εκτεταμένη γλωσσομάθεια – ευρεία χρήση της αγγλικής γλώσσας και άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών
- ✓ Σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία του δηναρίου σε σχέση με το ευρώ
- ✓ Ευνοϊκή γεωγραφική θέση – προοπτική ολοκλήρωσης εντός τ.έ. του τμήματος του Πανευρωπαϊκού Διαδρόμου 10 που βρίσκεται εντός πΓΔΜ (Demir Karija - Smokvica)
- ✓ Κατάταξη της χώρας στην 10^η θέση σε σύνολο 190 χωρών σύμφωνα με την έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας «Doing Business 2017»
- ✓ Υποψήφια χώρα για ένταξη στην ΕΕ και το ΝΑΤΟ
- ✓ Παρεχόμενα προνόμια εντός των Τεχνολογικών και Βιομηχανικών Αναπτυξιακών Ζωνών (Αφορά σε επενδύσεις τύπου «greenfield», γεγονός που σημαίνει ότι δημιουργείται νέα παραγωγική μονάδα)
- ✓ Φορολογικά κίνητρα

Δ2. Τεχνολογικές και Βιομηχανικές Αναπτυξιακές Ζώνες (TBAZ)

Η απελθούσα κυβέρνηση της πΓΔΜ προώθησε τη λειτουργία τεχνολογικών και βιομηχανικών αναπτυξιακών ζωνών (TBAZ) ως μοντέλο για την ανάπτυξη κυρίως της περιφέρειας της χώρας, μέσω της προσέλκυσης ξένων επενδύσεων τύπου «greenfield» (ήτοι δημιουργία νέας παραγωγικής μονάδας). Μέσω των TBAZ, εξασφαλίζονται θέσεις εργασίας σε περιοχές με υψηλή ανεργία, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις οι κοινωνικές εισφορές καταβάλλονται από το κράτος. Επιπλέον, κατά το τελευταίο χρονικό διάστημα οι επενδυτές σε TBAZ υποχρεούνται να συνεργάζονται με εγχώριες επιχειρήσεις, ως προμηθευτές, ώστε οι τελευταίες να ενταχθούν στην παραγωγική διαδικασία.

Στο πλαίσιο αυτό είχε ανακοινώσει τη δημιουργία των κάτωθι ζωνών: Skorje 1 (στην περιοχή του Bunardzik), Skorje 2 (σε περιοχή βορείως των Σκοπίων), Tetovo, Stip, Prilep, Radovis, Veles (Recani), Γευγελή, Struga, Strumica, Bitola, Kriva Palanka και Kicevo. Μέχρι στιγμής έχει ολοκληρωθεί η δημιουργία τεσσάρων TBAZ, οι οποίες καταλαμβάνουν συνολική έκταση περίπου 500 εκταρίων: δύο στην περιοχή των Σκοπίων (Skorje 1 – Bunardzik και Skorje 2), μία στο Stip και μία στο Τέτοβο.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών της πΓΔΜ, τα προσφερόμενα κίνητρα στους επενδυτές εντός των εν λόγω ζωνών είναι τα ακόλουθα:

Φορολογικές απαλλαγές:

Είδος φόρου	Φόρος εκτός Ζώνης	Φόρος εντός Ζώνης
ΦΠΑ	18% (5% πρώτες ύλες γεωργίας)	0%
Φόρος κατανάλωσης	5% - 62%	0%
Φόρος κερδών	10%	0% για 10 έτη
Φόρος ιδιοκτησίας	έως 1%	0% για 10 έτη
Φόρος εισοδήματος	10%	5% για 5 έτη

Τελωνειακές απαλλαγές:

Προϊόντα	Φόρος εκτός Ζώνης	Φόρος εντός Ζώνης
Πρώτες ύλες	έως και 15%	0%
Εξοπλισμός	5% - 20%	0%
Καταναλωτικά αγαθά	15% - 30%	0%
Γεωργικά προϊόντα, τρόφιμα	25%-60%	0%

Απαλλαγή από τελωνειακούς δασμούς για παραγωγή που προορίζεται για εξαγωγή

Πηγή: Υπ. Οικονομικών και Υπηρεσία Προσέλκυσης Ξένων Επενδύσεων πΓΔΜ

Άλλες παροχές:

- ✓ Ελεύθερη πρόσβαση στις υπάρχουσες υποδομές (φυσικό αέριο, ηλεκτρισμός, ύδρευση και αποχέτευση).
- ✓ Εύκολη πρόσβαση στο κύριο οδικό δίκτυο
- ✓ Τα οικοπέδα εντός των βιομηχανικών ζωνών διατίθενται προς μακροχρόνια μίσθωση για περίοδο έως και 99 ετών.

Εντός των ΤΒΑΖ δεν επιτρέπεται να εγκατασταθούν εγχώριες εταιρείες, καθώς και επιχειρήσεις, οι οποίες δραστηριοποιούνται σε τομείς που προκαλούν εσωτερικό ανταγωνισμό (επί παραδείγματι κλωστοϋφαντουργίες). Κυρίως αδειοδοτούνται εταιρείες, των οποίων η παραγωγή προορίζεται για εξαγωγή (λ.χ. ανταλλακτικά αυτοκινήτων).

Θα πρέπει να διευκρινισθεί ότι υπάρχει διάκριση των λεγόμενων βιομηχανικών ζωνών της πΓΔΜ σε δύο κατηγορίες:

- ✓ Τις επίσημες ΤΒΑΖ, οι οποίες ιδρύονται κατόπιν αποφάσεως της κυβέρνησης, προσφέρουν σημαντικά πλεονεκτήματα και λειτουργούν αυστηρά στο πλαίσιο των διεθνών προδιαγραφών ως ελεύθερες ζώνες
- ✓ Τις βιομηχανικές ζώνες, τις οποίες ιδρύουν και λειτουργούν κάποιοι δήμοι της χώρας, όπως λ.χ. ο δήμος του Μοναστηρίου (Bitola), οι οποίες ωστόσο δεν προσφέρουν κίνητρα φορολογικού χαρακτήρα, αλλά αποτελούν απλώς χώρο εκτός πόλεων, όπου συγκεντρώνεται η βιομηχανική δραστηριότητα.

Σημειώνεται ότι η νέα κυβέρνηση της πΓΔΜ προσανατολίζεται στην επανεξέταση του καθεστώτος των ΤΒΑΖ, μέσω της εκπόνησης σχετικής μελέτης κόστους - οφέλους.

43. Σχεδιαζόμενος αναπτυξιακός νόμος από νέα κυβέρνηση πΓΔΜ

Ο Πρωθυπουργός της πΓΔΜ, Ζ. Zaev και ο αρμόδιος για την οικονομία Αντιπρόεδρος της κυβέρνησης, Κ. Angjushen παρουσίασαν στις 14 Σεπτεμβρίου 2017, στο πλαίσιο συνέντευξης τύπου, δέσμη μέτρων για τη στήριξη της ανταγωνιστικότητας και της οικονομικής ανάπτυξης, η οποία κατέγραψε μηδενικό ρυθμό, το πρώτο τρίμηνο και αρνητικό ρυθμό (-1,8%), το δεύτερο τρίμηνο 2017.

Η ανακοινωθείσα δέσμη μέτρων έχει ως στόχο, σύμφωνα με τον Πρωθυπουργό της πΓΔΜ, την ενίσχυση των επενδύσεων από αλλοδαπούς και εγχώριους επιχειρηματίες και την αύξηση των εξαγωγών. Διέπεται, δε, από έξι βασικές αρχές: την αποσύνδεση του επιχειρείν από πολιτικές επιρροές, τη διαφάνεια στην άσκηση πολιτικής, την εξασφάλιση ισότιμης μεταχείρισης σε εγχώριους και αλλοδαπούς επιχειρηματίες, τον συντονισμό στην εφαρμογή βιομηχανικών πολιτικών, την αποτελεσματικότητα στην άσκηση πολιτικής και τη συνεχή μέτρηση των αποτελεσμάτων της ασκούμενης πολιτικής.

Η δέσμη μέτρων για τη στήριξη της ανάπτυξης βασίζεται σε τρεις πυλώνες: (α) Προσέλκυση πρωτογενών ('greenfield') επενδύσεων και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, (β) ενίσχυση εξαγωγών και (γ) υποστήριξη Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων. Βασικές προϋποθέσεις για τη συμμετοχή μίας επιχείρησης στο πρόγραμμα είναι, πρώτον, τα έσοδά της να κινούνται ανοδικά και δεύτερον, να μην έχει προβεί σε μειώσεις προσωπικού για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Για τις εταιρείες που θα πληρούν τις εν λόγω προϋποθέσεις, οι ενισχύσεις θα λαμβάνουν τη μορφή απευθείας κρατικών επιδοτήσεων ανάλογα με τις επιμέρους κατηγορίες κριτηρίων.

Ειδικότερα, βάσει του υφιστάμενου σχεδίου, επιχειρήσεις που καταβάλλουν μισθούς άνω των 300 ευρώ (18.000 δηναρίων) θα δικαιούνται επιδότησης της μισθοδοσίας ύψους 10%, ενώ για εταιρείες που προσλαμβάνουν προσωπικό υψηλής κατάρτισης με μισθό άνω των 750 ευρώ (45.000 δηνάρια), η σχετική επιδότηση θα ανέρχεται στο 20%. Επιχειρήσεις ξένων συμφερόντων που καλύπτουν άνω του 10% των αναγκών τους από εγχώριους προμηθευτές, για χρονικό διάστημα τουλάχιστον τριών ετών, θα έχουν δικαίωμα στήριξης ύψους 1% επί του συνολικού κόστους των προμηθειών, ενώ όσες επενδύσεις συνδέονται με μεταφορά Κέντρων Ανάπτυξης στην πΓΔΜ θα λαμβάνουν στήριξη ύψους 20% επί της μισθοδοσίας και 30% επί του κόστους του εξοπλισμού. Μεγάλες πολυεθνικές με έσοδα άνω του 1 δισ. δολ. θα μπορούν να διεκδικήσουν στοχευμένες επιδοτήσεις, ενώ στην περίπτωση εξαγοράς πτωχευμένων εταιρειών το 10% του σχετικού κόστους θα επιστρέφεται από το κράτος. Οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις θα δικαιούνται στήριξης 30% επί του κόστους λειτουργίας τους, πέραν της μισθοδοσίας.

Η σχεδιαζόμενη νομοθεσία για τη στήριξη της ανάπτυξης έχει τεθεί σε δημόσια διαβούλευση, με συμμετοχή επιχειρηματικών, επιστημονικών και πανεπιστημιακών φορέων.

44. Προβλήματα

Το Συμβούλιο Ξένων Επενδυτών που λειτουργεί στο πλαίσιο του Οικονομικού Επιμελητηρίου της πΓΔΜ, έχει θέσει στην κυβέρνηση της χώρας, μέσω της έκδοσης Λευκής Βίβλου (στις 20.01.2015), τα ακόλουθα προβλήματα ως τα σημαντικότερα που αντιμετωπίζουν οι ξένοι επενδυτές:

- ✓ Την έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού
- ✓ Διοικητικά και θεσμικά εμπόδια
- ✓ Τις δυσκολίες και την καθυστέρηση που μερικές φορές παρουσιάζονται, κατά τη διαδικασία απόκτησης άδειας παραμονής και εργασίας για τους ξένους εργαζομένους.
- ✓ Κατά τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σημαντική καθυστέρηση στην επιστροφή ΦΠΑ στις επιχειρήσεις, γεγονός που στερεί την αναγκαία ρευστότητα για την εύρυθμη λειτουργία τους.

Σημειώνεται, τέλος, ότι δεν υφίσταται διμερής Συμφωνία Αποφυγής Διπλής Φορολογίας Ελλάδος - πΓΔΜ.

Ε. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ πΓΔΜ ΚΑΙ ΔΙΜΕΡΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ - πΓΔΜ

E1. Οικονομικές και Εμπορικές Συμφωνίες

Η πΓΔΜ είναι μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, ενώ έχει υπογράψει τις κάτωθι πολυμερείς/ διμερείς συμφωνίες ελευθέρων συναλλαγών:

- ✓ **CEFTA** (Αλβανία, Μολδαβία, Κροατία, Σερβία, Μαυροβούνιο, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Κόσοβο / UNMIK)
- ✓ **EFTA** (Ελβετία, Νορβηγία, Ισλανδία και Λίχτενσταϊν)
- ✓ **SAA** - Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης με την Ε.Ε. (κράτη-μέλη Ε.Ε.)
- ✓ με την **Τουρκία** και την **Ουκρανία**, με τις οποίες ισχύει καθεστώς ελευθέρου εμπορίου

E2. Διάρθρωση εξωτερικού εμπορίου

Η δομή των εξαγωγών της χώρας έχει μεταβληθεί, σε σημαντικό βαθμό, τα τελευταία χρόνια, καθώς ενώ κατά το χρονικό διάστημα 2004-2010 το μερίδιο των παραδοσιακών προϊόντων (κυρίως κλωστοϋφαντουργικών) επί του συνόλου ανερχόταν σε 70,4%, το 2016 περιορίστηκε στο 36,4%. Σημαντική αύξηση καταγράφουν οι εξαγωγές προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας (προερχόμενες κυρίως από Τεχνολογικές, Βιομηχανικές και Αναπτυξιακές Ζώνες), το ποσοστό των οποίων ανέρχεται σε 51,7% επί του συνόλου των εξαγωγών. Επιπροσθέτως, οι εξαγωγές της πΓΔΜ σε κράτη μέλη της ΕΕ καταγράφουν σημαντική αύξηση. Ειδικότερα, η Γερμανία απορροφά πέραν του 45% των εξαγωγών της πΓΔΜ.

Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της πΓΔΜ, ο συνολικός όγκος του εξωτερικού εμπορίου της χώρας, το 2016, ανήλθε σε 10.436 εκ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση κατά 5,5% έναντι της προηγούμενης χρονιάς. Οι εξαγωγές ανήλθαν στα 4.329,3 εκ. ευρώ

καταγράφοντας αύξηση 5,9% έναντι του προηγούμενου έτους, ενώ οι εισαγωγές άγγιξαν τα 6.106,7 εκ. ευρώ, με αύξηση 5,3%. Το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας διαμορφώθηκε στα 1.777,4 εκ. ευρώ.

Η σημαντικότερη χώρα προορισμού των εξαγωγών της πΓΔΜ είναι με διαφορά η Γερμανία (2.034 εκ. ευρώ). Αυτό συμβαίνει διότι πολλές γερμανικές εταιρείες που είναι εγκατεστημένες στις τεχνολογικές και βιομηχανικές αναπτυξιακές ζώνες της χώρας, παράγουν προϊόντα που απευθύνονται αποκλειστικά στις γερμανικές αυτοκινητοβιομηχανίες.

Στη δεύτερη θέση βρίσκεται η Βουλγαρία με 223 εκ. ευρώ, ενώ ακολουθούν η Σερβία, το Κόσοβο, η Ιταλία και το Βέλγιο. Η Ελλάδα βρίσκεται στην έβδομη θέση, με εισαγωγές από την πΓΔΜ αξίας 147,7 εκ. ευρώ, μειωμένες κατά 1,6% έναντι του 2015. Σημειώνεται ότι το 83,8% των εξαγωγών της πΓΔΜ αντιστοιχεί σε μόλις δέκα χώρες.

Οι εξαγωγές προς κράτη μέλη ΕΕ, ύψους 3.459 εκ. ευρώ (από 3.149 εκ. ευρώ το 2015), κάλυψαν το 79,9% των συνολικών εξαγωγών της πΓΔΜ (από 77,04% το 2015), ενώ οι εξαγωγές σε χώρες των Δυτικών

Βαλκανίων ανήλθαν σε 538,6 εκ. ευρώ (από 518,4 εκ. ευρώ πέρυσι), αντιστοιχώντας στο 12,4% της συνολικής αξίας των εξαγωγών (από 12,7% πέρυσι).

Τα κυριότερα εξαγωγικά προϊόντα της πΓΔΜ είναι οι ενισχυμένοι με πολύτιμα μέταλλα καταλύτες, το σιδηρονικέλιο, ο σίδηρος και ο χάλυβας και τα προϊόντα αυτών, τα ενδύματα και τα πετρελαιοειδή.

Εξωτερικό Εμπόριο πΓΔΜ 2014-2016 (σε εκ. ευρώ)

	2014	2015	2016	Μεταβολή 2015-16
Εξαγωγές	3.746,6	4.087,6	4.329,3	5,9%
Εισαγωγές	5.504,5	5.801,1	6.106,7	5,3%
Εμπορικό ισοζύγιο	-1.757,9	-1.713,5	-1.777,4	3,7%
Όγκος εμπορίου	9.251,1	9.888,7	10.436	5,5%

Πηγή: Στατ. Υπηρεσία πΓΔΜ - επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Σημαντικότερες αγορές για εξαγωγές πΓΔΜ 2015-2016

Χώρα	2015	2016	Μεταβολή %
Γερμανία	1.798.275.441	2.033.969.157	13,1
Βουλγαρία	245.052.193	222.986.134	-9,0
Σερβία	185.594.007	194.253.211	4,7
Κόσοβο	177.838.736	188.578.734	6,0
Ιταλία	167.946.219	158.419.695	-5,7
Βέλγιο	129.959.108	170.936.617	31,5
Ελλάδα	150.129.914	147.743.929	-1,6
Ρουμανία	99.198.060	121.803.070	22,8
Ισπανία	96.734.305	106.218.568	9,8
Κροατία	72.313.802	80.707.802	11,6

Πηγή: Στατ. Υπηρεσία πΓΔΜ - επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Όσον αφορά στις εισαγωγές προϊόντων στην πΓΔΜ, η κατανομή εμφανίζεται πιο ισορροπημένη, με τη συνολική αξία των εισαγωγών από τις δέκα πρώτες χώρες να καλύπτει το 68,8% των συνολικών εισαγωγών.

Κυριότερος προμηθευτής της πΓΔΜ, το 2016, ήταν η Γερμανία, με αύξηση 2,4% έναντι της προηγούμενης χρονιάς και μερίδιο επί του συνόλου των εισαγωγών 12,3%, ενώ ακολουθεί το Ηνωμένο Βασίλειο, του οποίου οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 17,2% το 2016 (μερίδιο 10,7% επί του συνόλου). Η Ελλάδα υποχώρησε στην τέταρτη θέση, μετά τη Σερβία (μερίδιο 7,5% επί του συνόλου), με τις ελληνικές εξαγωγές προς την πΓΔΜ να μειώνονται κατά 0,3% (μερίδιο 7,4% επί του συνόλου).

Σημαντικότερες χώρες προέλευσης εισαγωγών πΓΔΜ 2015-2016 (σε εκ. ευρώ)

Χώρα	2015	2016	Μεταβολή %
Γερμανία	732.430.647	750.195.212	2,43
Ηνωμένο Βασίλειο	558.709.141	654.677.221	17,18
Σερβία	445.969.264	459.753.151	3,09
Ελλάδα	450.967.287	449.727.542	-0,27
Κίνα	355.651.646	381.530.472	7,28
Ιταλία	352.752.071	347.990.927	-1,35
Τουρκία	291.375.174	315.796.242	8,38
Βουλγαρία	307.860.939	281.632.576	-8,52
Ρουμανία	187.190.390	192.858.235	3,03
Ν. Αφρική	166.972.954	156.823.052	-6,08

Πηγή: Στατ. Υπηρεσία πΓΔΜ - επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Οι εισαγωγές από κράτη μέλη ΕΕ ανήλθαν σε 3.783,6 (από 3.596,7 εκ. ευρώ πέρυσι), με μερίδιο 62% επί του συνόλου των εισαγωγών της πΓΔΜ (ίδιο με πέρυσι). Αντιστοίχως, οι εισαγωγές από χώρες των Δυτικών Βαλκανίων άγγιξαν τα 599 εκ. ευρώ (από 571 εκ. ευρώ το 2015), ήτοι 9,8% επί του συνόλου (όπως και πέρυσι).

Το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών της πΓΔΜ αφορά σε πετρελαιοειδή, πλατίνα και κράματα αυτής, ηλεκτρική ενέργεια, επιβατηγά οχήματα, τρόφιμα και δομικά υλικά.

Ε3. Διμερές Εμπόριο

Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της πΓΔΜ, η Ελλάδα ήταν, το 2016, ο τέταρτος σημαντικότερος εμπορικός εταίρος της χώρας μετά τη Γερμανία, τη Μεγάλη Βρετανία και τη Σερβία, με μερίδιο 5,73% (από 6,1% το 2015) επί του συνόλου των εμπορικών συναλλαγών της. Η αξία του διμερούς όγκου εμπορίου ανήλθε σε 597,4 εκ. ευρώ.

Αναλυτικότερα, η Ελλάδα κατατάσσεται στην τέταρτη θέση μεταξύ των προμηθευτών της πΓΔΜ, έχοντας καλύψει το 7,4% των εισαγωγών της, το 2016 (από 7,8% το 2015) και στην έβδομη θέση μεταξύ των χωρών προορισμού των εξαγωγών της πΓΔΜ (με ποσοστό 3,4% επί του συνόλου των εξαγωγών, από 3,7% το 2015).

Σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της πΓΔΜ (τα οποία παρουσιάζουν αποκλίσεις από τα αντίστοιχα της ΕΛΣΤΑΤ), οι ελληνικές εξαγωγές προς την πΓΔΜ

κινούνται πτωτικά, κατά την τελευταία τριετία. Το εμπορικό ισοζύγιο είναι σταθερά πλεονασματικό υπέρ της Ελλάδος, με πτωτικές τάσεις του πλεονάσματος.

Τα κυριότερα προϊόντα που εξάγει η χώρα μας στην πΓΔΜ είναι: πετρελαιοειδή, σίδηρος, χάλυβας και προϊόντα αυτών, κλωστοϋφαντουργικά, τρόφιμα, φρούτα - λαχανικά και παρασκευάσματα αυτών και μηχανήματα.

Οι ελληνικές εισαγωγές από την πΓΔΜ αφορούν, κυρίως, σε ενδύματα, σίδηρο, χάλυβα και καπνά. Σημειώνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών ενδυμάτων αφορά σε προϊόντα παθητικής τελειοποίησης

κλωστοϋφαντουργικών επιχειρήσεων ελληνικών συμφερόντων στην πΓΔΜ, τα οποία εξάγονται στην Ελλάδα για να τελειοποιηθούν και να επανεξαχθούν, εν συνεχεία, στις αγορές του εξωτερικού.

Εμπορικές συναλλαγές Ελλάδος – πΓΔΜ 2014-2016 (εκ. ευρώ)

	2014	2015	2016	Μεταβολή % 2015/2016
Ελληνικές Εξαγωγές	502,1	451	449,7	-0,27
Ελληνικές Εισαγωγές	170,7	150,1	147,7	-1,6
Εμπορικό Ισοζύγιο	331,4	300,9	302	0,4
Όγκος Εμπορίου	672,8	601,1	597,4	-0,6

Πηγή: Στατ. Υπηρεσία πΓΔΜ - επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

ΣΤ. ΠΕΔΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ-ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΕ

ΣΤ1. Τομείς ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για επιχειρηματική συνεργασία

Οι τομείς που συγκεντρώνουν τον μεγαλύτερο ενδιαφέρον για συνεργασία είναι οι ακόλουθοι:

- ✓ Κατασκευαστικός - κυρίως όσον αφορά σε δημόσια έργα, εμπορικά κέντρα, ξενοδοχεία και καζίνο
- ✓ Υποδομών - εκσυγχρονισμός και βελτίωση μεταφορικών υποδομών
- ✓ Δομικών υλικών
- ✓ Τροφίμων
- ✓ Φαρμάκων
- ✓ Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας
- ✓ Αγροτικών μηχανημάτων
- ✓ Διαγνωστικών ιατρικών κέντρων και εν γένει ιατρικών υπηρεσιών
- ✓ Μεταφοράς τεχνογνωσίας στον τομέα του τουρισμού, κυρίως του ιαματικού και εκμετάλλευσης των φυσικών θερμών πηγών της χώρας
- ✓ Αναβάθμισης χιονοδρομικών κέντρων
- ✓ Διαχείρισης στερεών και υγρών αποβλήτων

✓ **Μεταλλείων και μεταλλοβιομηχανιών**

ΣΤ2. Τουρισμός

Πέραν των ανωτέρω, ένα πεδίο που παρουσιάζει περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης είναι ο τουρισμός. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, ο αριθμός των αφίξεων κατοίκων πΓΔΜ στην Ελλάδα ανήλθε, το πρώτο εξάμηνο 2016, σε 574.625, καταγράφοντας μείωση της τάξης του 27,7% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα το 2015 (794.648). Στην πΓΔΜ αναλογεί το 7,7% επί του συνόλου των αφίξεων στην Ελλάδα το πρώτο εξάμηνο 2016 (από 10,5% την ίδια περίοδο του 2015).

Οι πολίτες της πΓΔΜ επισκέπτονται τη χώρα μας τόσο τα σαββατοκύριακα ή τα εορταστικά τριήμερα, όσο και το καλοκαίρι, για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Ο κύριος προορισμός τους για παραθέριση είναι οι ακτές της Βορείου Ελλάδος (Χαλκιδική και Πιερία). Εντούτοις, τα τελευταία χρόνια επιλέγουν ολοένα και περισσότερο και άλλες περιοχές της Ελλάδος, συμπεριλαμβανομένων και νησιών.

Σημαντικά, κυρίως για την αγορά της Θεσσαλονίκης, είναι τα μονοήμερα ή ολιγοήμερα ταξίδια των κατοίκων της πΓΔΜ για ψώνια. Οι αγορές αυτές αποτελούν έμμεσες εξαγωγές για τη χώρα μας και ασφαλώς συντελούν στην τόνωση της εγχώριας οικονομίας.

Το τουριστικό ρεύμα που κατευθύνεται στη χώρα μας από την πΓΔΜ είναι σημαντικό, εάν λάβει κανείς υπ' όψιν του τον συνολικό αριθμό κατοίκων της χώρας που ανέρχεται περίπου στα 2 εκατομμύρια.

Με την πάροδο του χρόνου αυξάνεται στην πΓΔΜ ο αριθμός ανθρώπων, οι οποίοι διαθέτουν αρκετά υψηλό εισόδημα προκειμένου να πραγματοποιούν ταξίδια σε νέους προορισμούς στη χώρα μας. Αυξάνεται, δε, συνεχώς το ενδιαφέρον αυτών για τα ελληνικά νησιά του Ιονίου, αλλά πλέον και του Αιγαίου. Επιπλέον, οι παραθαλάσσιες περιοχές της Ηπείρου αναδεικνύονται σε νέο τουριστικό προορισμό για τους κατοίκους της πΓΔΜ, λόγω της Εγνατίας Οδού.

Συχνά, λόγω χαμηλού κόστους, προβάλλονται στην εδώ αγορά, κυρίως από τα τοπικά τουριστικά γραφεία, πακέτα διακοπών εκτός κύριας καλοκαιρινής περιόδου. Το γεγονός αυτό συμβάλλει στην παράταση του χρόνου λειτουργίας των ξενοδοχειακών μονάδων, κυρίως στη βόρεια Ελλάδα. Υπάρχει, ωστόσο, περιθώριο και για πακέτα υψηλότερων προδιαγραφών που να απευθύνονται στο αντίστοιχο εισοδηματικό κοινό της πΓΔΜ.

ΣΤ3. Προγράμματα ΕΕ

Πέραν του πεδίου των οικονομικών – εμπορικών σχέσεων, δυνατότητες διμερούς συνεργασίας προσφέρονται και στο πλαίσιο των χρηματοδοτούμενων από την ΕΕ προγραμμάτων:

Μηχανισμός Προενταξιακής Βοήθειας II (IPA II) της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ο συνολικός προϋπολογισμός του IPA II (προγραμματική περίοδος 2014-2020) για την πΓΔΜ ανέρχεται σε 664,2 εκ. ευρώ, από 622,5 εκ ευρώ κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο (IPA I – 2007-2013).

Οι τομείς της προενταξιακής βοήθειας και η ενδεικτική κατανομή πόρων, στο πλαίσιο του IPA II, διαμορφώνονται ως εξής: «Δημοκρατία και Διακυβέρνηση» (122,9 εκ. ευρώ), «Κράτος Δικαίου και Θεμελιώδη Δικαιώματα» (83 εκ. ευρώ), «Περιβάλλον και Προστασία από κλιματική αλλαγή» (112,9 εκ. ευρώ), «Μεταφορές» (112,9 εκ. ευρώ) «Ανταγωνιστικότητα και Καινοτομία» (73 εκ. ευρώ), «Εργασία, Κοινωνικές πολιτικές, Εκπαίδευση» (53,2 εκ. ευρώ) και «Γεωργία και Αγροτική ανάπτυξη» (106,3 εκ. ευρώ).

Το πρόγραμμα δράσης του έτους 2016 του IPA II για την πΓΔΜ διαμορφώθηκε ως εξής:

(α) Υπό τον τομέα προτεραιότητας «Κράτος Δικαίου και Θεμελιώδη Δικαιώματα» - 14,57 εκ. ευρώ, για μετανάστευση και άσυλο, διαχείριση συνόρων, καταπολέμηση τρομοκρατίας και οργανωμένου εγκλήματος,

(β) Υπό τον τομέα προτεραιότητας «Δημοκρατία και Διακυβέρνηση» - 7.109.905,80 ευρώ, για τη χρηματοδότηση της συμμετοχής της πΓΔΜ σε προγράμματα της ΕΕ, για τα οποία έχει εκδηλωθεί ενδιαφέρον και

(γ) Υπό τον τομέα προτεραιότητας «Ανταγωνιστικότητα και Καινοτομία» - 6 εκ. ευρώ, για την υποστήριξη της ανάπτυξης του ιδιωτικού τομέα, με έμφαση στην ανάπτυξη της χρηματοδοτικής και επιχειρησιακής ικανότητας των Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων.

Το IPA II (2014-2020) διαφοροποιείται έναντι του IPA (2007-2013) κυρίως ως προς τα εξής:

- ✓ Η χρηματοδοτική βοήθεια παρέχεται πλέον με τους ίδιους όρους τόσο στις υποψήφιες, όσο και στις εν δυνάμει υποψήφιες χώρες.
- ✓ Οι Συνιστώσες (Components) που συνέθεταν τη δομή του προηγούμενου προγράμματος, αντικαθίστανται από συνολικές Στρατηγικές ανά χώρα.
- ✓ Ισχύει η λογική της συγχρηματοδότησης Στρατηγικών για την ανάπτυξη τομεακών πολιτικών, αντί για επιμέρους προγράμματα.
- ✓ Η εφαρμογή βασίζεται στη Διατομεακή Προσέγγιση (Sector Based Approach).
- ✓ Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην αξιολόγηση της προόδου και των αποτελεσμάτων.

Η κυβέρνηση της πΓΔΜ έχει την αρμοδιότητα της διατύπωσης των αναγκών της χώρας, στο πλαίσιο του κάθε τομέα και της ανάπτυξης των αντίστοιχων στρατηγικών, ενώ η ΕΕ δρα συμπληρωματικά, προσφέροντας την απαραίτητη βοήθεια στην κυβέρνηση προκειμένου να εφαρμόσει τις προτεραιότητές της ως προς την ανάπτυξη πολιτικών.

Σημειώνεται ότι η πΓΔΜ συμμετέχει επίσης στο Πρόγραμμα πολλών Δικαιούχων (2014-2020) για περιφερειακά έργα, το οποίο έχει συνολικό προϋπολογισμό 2,9 δισ. ευρώ.

Για πρώτη φορά, το 2016, επελέγησαν ελληνικοί φορείς για την υλοποίηση έργου twinning-light, με αντικείμενο την περαιτέρω εναρμόνιση της φορολογικής νομοθεσίας της πΓΔΜ με το κεκτημένο της ΕΕ. Από ελληνικής πλευράς, συμμετείχαν στο έργο η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων και το Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, ενώ από πλευράς πΓΔΜ, το Υπουργείο Οικονομικών. Η συνεργασία ανάμεσα στα στελέχη των εμπλεκόμενων Υπηρεσιών των δύο χωρών ήταν κατά κοινή ομολογία εξαιρετική, καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος, το

οποίο ολοκληρώθηκε με επιτυχία. Την καταληκτική εκδήλωση (Σκόπια, 30.05.2017) που πραγματοποιήθηκε στα Γραφεία της εδώ Αντιπροσωπείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης χαιρέτισαν ο πρώην Υπουργός Οικονομικών της πΓΔΜ, Κ. Μίνοςκι, ο Επικεφαλής του Γραφείου Συνδέσμου, Πρέσβης Δ. Γιαννακάκης και ο Προϊστάμενος του Τμήματος Οικονομικών Υποθέσεων και Διασυνοριακής Συνεργασίας της εδώ Αντιπροσωπείας της ΕΕ, J. Levíček.

Πρόγραμμα διασυνοριακής συνεργασίας Ελλάδας – πΓΔΜ 2014 - 2020

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα Ελλάδος – πΓΔΜ 2014-2020, συνολικού προϋπολογισμού 45 εκ. ευρώ, έχει δύο άξονες προτεραιότητας: (α) την «Ανάπτυξη και ενίσχυση της τοπικής οικονομίας» και (β) την «Προστασία του Περιβάλλοντος - Μεταφορές». Μέχρι στιγμής έχει διενεργηθεί μία πρόσκληση υποβολής προτάσεων, στο πλαίσιο της οποίας εγκρίθηκε η χρηματοδότηση 40 έργων, συνολικού προϋπολογισμού (βάσει των αρχικών προτάσεων) 44,18 εκ. ευρώ. Σύμφωνα με την αρμόδια Διαχειριστική Αρχή του Προγράμματος, το συγκεκριμένο ποσό αναμένεται να μειωθεί σημαντικά, μέσω της αναθεώρησης προς τα κάτω του προϋπολογισμού, επιτρέποντας τη δημοσίευση και δεύτερης πρόσκλησης υποβολής προτάσεων έως το τέλος του 2017.

Κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο (2007-2013), στο πλαίσιο του προγράμματος διασυνοριακής συνεργασίας Ελλάδος – πΓΔΜ 2007-2013 (συνολικού προϋπολογισμού 31,5 εκ. ευρώ) υλοποιήθηκαν 57 έργα, με το ποσοστό απορρόφησης κονδυλίων να ανέρχεται στο 82%. Τα έργα αφορούσαν, μεταξύ άλλων, σε υποδομές, στην προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, σε υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης και στη διαμόρφωση καλύτερων συνθηκών για κοινές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες και επιχειρηματική δικτύωση.

Οι δικαιούχοι του ως άνω Προγράμματος είναι 5 περιφερειακές ενότητες από ελληνικής πλευράς (Φλώρινα, Πέλλα, Κιλκίς, Σέρρες και Θεσσαλονίκη) και 4 από την πλευρά της πΓΔΜ.

Διαχειριστής του Προγράμματος είναι η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Στόχου «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία», με έδρα τη Θεσσαλονίκη.

Λοιπά αναπτυξιακά προγράμματα που χρηματοδοτούνται ή συγχρηματοδοτούνται από την ΕΕ και διαφόρους διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς:

I. Το πρόγραμμα για την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (COSME 2014-2020), το οποίο διαδέχθηκε, το 2014, το πρόγραμμα-πλαίσιο για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία (CIP – 2007-2013), με προβλεπόμενο προϋπολογισμό 2,5 δισ. ευρώ. Στόχο του προγράμματος αποτελεί η διευκόλυνση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση για τις ΜΜΕ, η δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για την ίδρυση επιχειρήσεων και την ανάπτυξή τους, η ενθάρρυνση της επιχειρηματικής κουλτούρας στην Ευρώπη, η αύξηση της βιώσιμης ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων της ΕΕ και η ενίσχυση των ΜΜΕ, προκειμένου να επεκταθούν εκτός των συνόρων της χώρας τους και να αποκτήσουν πρόσβαση στις διεθνείς αγορές. Θα πρέπει να τονίσουμε στο σημείο αυτό ότι, όπως προβλέπεται στο πλαίσιο του COSME, η πρόσβαση στη χρηματοδότηση είναι ευκολότερη για τους επιχειρηματίες, ιδίως για αυτούς που είναι πρόθυμοι να ξεκινήσουν διασυνοριακές δραστηριότητες. Εξάλλου, μία από τις δράσεις κλειδιά που προβλέπονται στο εν λόγω πρόγραμμα, είναι η λειτουργία του Enterprise Europe

Network, ως «one-stop shop» για τις επιχειρηματικές ανάγκες των ΜΜΕ τόσο εντός της ΕΕ όσο και εκτός αυτής.

II. Το πρόγραμμα τεχνικής βοήθειας **Business Advisory Services**, το οποίο συγχρηματοδοτείται από την ΕΕ και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη (EBRD).

III. Το επενδυτικό μέσο **Western Balkans Sustainable Energy Financing Facility (WeBSEFF)**, το οποίο είναι συγχρηματοδοτούμενο από την ΕΕ και την EBRD και παρέχει χρηματοδότηση για επενδύσεις στον τομέα της ενεργειακής αποδοτικότητας και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας που πραγματοποιούνται από ιδιωτικούς φορείς στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων. Το WeBSEFF έχει σχεδιαστεί και για την παροχή τεχνικής βοήθειας προς τις επιχειρήσεις και τις τοπικές εμπορικές τράπεζες που αξιολογούν τα υποβληθέντα από τις επιχειρήσεις προγράμματα προς χρηματοδότηση.

IV. Επενδυτικό Πλαίσιο για τα Δυτικά Βαλκάνια (Western Balkans Investment Framework - WBIF)

Το WBIF αποτελεί μια σημαντική πρωτοβουλία, η οποία εξασφαλίζει με καινοτόμο τρόπο χρηματοδότηση για τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, μέσω δωρεών που συνδυάζονται με επενδυτικά δάνεια για έργα υποδομών (με προτεραιότητα στους τομείς των μεταφορών, της ενέργειας, του περιβάλλοντος και του κοινωνικού τομέα).

Για το εν λόγω Επενδυτικό Πλαίσιο έχει αναπτυχθεί μία εταιρική σχέση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των τριών ευρωπαϊκών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων: της Τράπεζας Ανάπτυξης του Συμβουλίου της Ευρώπης (CEB), της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD) και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (EIB). Οι εταίροι αυτοί συνεργάζονται στενά με τις Αρχές των δικαιούχων χωρών, με στόχο τη στήριξη της ανάπτυξης της περιοχής και των υποδομών της.

Για το σύνολο των Δυτικών Βαλκανίων, το πρόγραμμα έχει συγκεντρώσει κεφάλαια που υπερβαίνουν τους αρχικούς στόχους, καθώς έχει εξασφαλίσει από πλευράς των ανωτέρω χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων δάνεια άνω των € 4,7 δισ., τα οποία υποστηρίζουν συνολικές επενδύσεις άνω των € 7,8 δισ., για 93 έργα υποδομών σε όλες τις χώρες της περιοχής.

Η πΓΔΜ έχει εξασφαλίσει έως τώρα από διάφορες πηγές επενδυτικά κεφάλαια ύψους € 5,67 εκατ. για τα εξής οκτώ έργα: μελέτη σκοπιμότητας για την πιλοτική ανάπτυξη αιολικού πάρκου, κατασκευή εναέριας γραμμής ηλεκτρικής μετάδοσης πΓΔΜ - Σερβίας, ισχύος 400kV ανακατασκευή φυλακών, ανακατασκευή νοσοκομείων, τεχνική βοήθεια για την εκπόνηση μελέτης για το εθνικό σύστημα φυσικού αερίου, ανάπτυξη μελέτης σκοπιμότητας για την κατασκευή του φράγματος Zletonica και την εξασφάλιση άρδευσης, εκπόνηση μελέτης σκοπιμότητας για τη γραμμή ηλεκτρικής μετάδοσης μεταξύ Μοναστηρίου (Bitola - ΠΓΔΜ) και Ελμπασάν (Αλβανία), ισχύος 400 kV, και κύριος σχεδιασμός για τη σιδηροδρομική γραμμή κατά μήκος του Διαδρόμου VIII (τμήμα Kumanovo – Beljakovce).

Δυνατότητες διμερούς συνεργασίας στο πλαίσιο των αναπτυξιακών προγραμμάτων

Στο πλαίσιο του IPA II, παρουσιάζονται διάφορες δυνατότητες για διμερείς συνεργασίες, κυρίως μέσω των προγραμμάτων twinnings. Τις μεγαλύτερες, ωστόσο, δυνατότητες προσφέρει η διασυνοριακή συνεργασία (Cross Border Cooperation - CBC) που αποσκοπεί στην ανάπτυξη των όμορων περιοχών των δύο χωρών. Ήδη, όπως προαναφέρθηκε, έχουν ολοκληρωθεί 57 έργα διμερούς συνεργασίας στο Διασυνοριακό Πρόγραμμα IPA Ελλάδα - πΓΔΜ 2007-2013 και έχει εγκριθεί η χρηματοδότηση άλλων 40 έργων για την προγραμματική περίοδο 2014-2020.

Για τα προγράμματα που εντάσσονται στο πλαίσιο του CBC υπάρχει εκατέρωθεν μεγάλο ενδιαφέρον. Επιπλέον, η συνεργασία των δύο πλευρών για τα προγράμματα αυτά είναι ιδιαίτερος επιτυχής, καθώς τα θέματα προς αντιμετώπιση και οι ανάγκες είναι κοινές. Και σε άλλους τομείς όμως, πέραν των συγκεκριμένων αναπτυξιακών προγραμμάτων, η ελληνική πλευρά δύναται να προσφέρει τις εξειδικευμένες τεχνικές γνώσεις που διαθέτει, κυρίως σε θέματα εκσυγχρονισμού υπηρεσιών, μηχανοργάνωσης και ηλεκτρονικής διαδίκτυωσης, αλλά και την εμπειρία της σε θέματα εναρμόνισης με την ΕΕ ως κράτος - μέλος αυτής. Ενδεικτικά, η ελληνική εταιρεία Intrasoft κατέλαβε την πρώτη θέση στο διαγωνισμό που προκηρύχθηκε από τη Γενική Διεύθυνση Τελωνείων της χώρας, με αντικείμενο την αναβάθμιση της μηχανοργάνωσής της. Επιπλέον, η ελληνική εταιρεία ΑΚΤΩΡ ανέλαβε το μεγαλύτερο, από άποψη προϋπολογισμού, έργο δημοσίων υποδομών στη χώρα - την κατασκευή του οδικού τμήματος Demir Karija - Smoknica (Διάδρομος X).

Z. ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ - ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ

Το Γραφείο μας εκδίδει σε τακτά χρονικά διαστήματα δελτίο ενημέρωσης για τις τρέχουσες προκηρύξεις διαγωνισμών, το οποίο αναρτάται στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.agora.mfa.gr (επιλογή Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων) και αποστέλλεται σε ελληνικά Επιμελητήρια και φορείς.

H. ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ – ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

H1. Συναλλαγματικές Ισοτιμίες

Η συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ προς το δηνάριο είναι 1 προς 61,35 και του δολαρίου προς το δηνάριο είναι 1 προς 52,07.

Υπάρχει σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία δηναρίου - ευρώ, η οποία δεν φαίνεται, με τα έως τώρα δεδομένα, ότι πρόκειται να μεταβληθεί.

H2. Είσοδος στη χώρα

Για την είσοδο στην πΓΔΜ έχει θεσπιστεί, από το 2008, για τους πολίτες της Ε.Ε. η άδεια εισόδου στη χώρα μόνο με ταυτότητα (για τους Έλληνες η νέου τύπου). Φυσικά, για την είσοδο στη χώρα μπορεί να χρησιμοποιηθεί και το διαβατήριο, χωρίς να απαιτείται κάποια θεώρηση (visa).

H3. Ωράριο εργασίας και αργίες

Ωράριο Εργασίας

Υπουργεία – Δημόσιες Υπηρεσίες	Δευτέρα-Παρασκευή: 08.30-16.30
Τράπεζες	Καθημερινά: 08.00-16.00, Σάββατο: 09.00-14.00
Ιδιωτικές Εταιρείες	Δευτέρα-Παρασκευή: 09.00-18.00
Μεγάλα Καταστήματα	Δευτέρα-Παρασκευή: 09.00-21.00, Σάββατο: 09.00-17.00
Εμπορικά Κέντρα	Καθημερινά (συμπεριλαμβανομένου και του Σαββατοκύριακου): 10.00-22.00

Σημειώνεται ότι στην πΓΔΜ ισχύει η ώρα Κεντρικής Ευρώπης (GMT+1), ήτοι μια ώρα πίσω από την Ελλάδα (ώρα Ελλάδος μείον 1).

Ετήσιες αργίες

Η πΓΔΜ ακολουθεί το παλιό ημερολόγιο (13 ημέρες καθυστέρηση σε σχέση με τις εορτές στην Ελλάδα, εκτός από την Πρωτοχρονιά).

Νέο έτος	1 Ιανουαρίου
Χριστούγεννα	7 Ιανουαρίου
Μ. Παρασκευή – κινητή	σύμφωνα με το Ορθόδοξο Πάσχα
Δευτέρα του Πάσχα – κινητή	σύμφωνα με το Ορθόδοξο Πάσχα
Εργατική Πρωτομαγιά	1 Μαΐου
Κυρίλλου και Μεθοδίου	24 Μαΐου
Ημέρα επανάστασης 1903	2 Αυγούστου
Ημέρα ανεξαρτησίας	8 Σεπτεμβρίου
Ημέρα αντίστασης 1941	11 Οκτωβρίου
Ημέρα επανάστασης (VMRO)	23 Οκτωβρίου
Αγ. Κλήμεντος Αχρίδας	8 Δεκεμβρίου
Ραμαζάνι (Μπαϊράμι) - κινητή	σύμφωνα με το Κοράνι

H4. Συγκοινωνιακή σύνδεση Ελλάδας - πΓΔΜ και αποστάσεις

Υπάρχει οδική και σιδηροδρομική σύνδεση της πΓΔΜ με την Ελλάδα, αλλά δεν υπάρχει αεροπορική σύνδεση. Η χώρα διαθέτει ελάχιστους αυτοκινητοδρόμους ευρωπαϊκών προδιαγραφών, αλλά προβλέπεται η σταδιακή αναβάθμιση του υπάρχοντος δικτύου.

Αποστάσεις μεγαλύτερων πόλεων σε χλμ. από Σκόπια

Πόλη	Απόσταση σε χλμ.	Πόλη	Απόσταση σε χλμ.	Πόλη	Απόσταση σε χλμ.
Μοναστήρι	170	Kocani	116	Μανρονο	94
Γευγελή	161	Kriva	100	Sapka	62
Gostivar	66	Prilep	134	Stip	91
Kavadarci	105	Tetovo	42		
Kicevo	108	Veles	54		

Ενδεικτικές αποστάσεις των Σκοπίων από ευρωπαϊκές πόλεις: Αθήνα: 735 χλμ., Θεσσαλονίκη: 270 χλμ., Βιέννη: 1.400 χλμ., Φρανκφούρτη: 2.100 χλμ., Άμστερνταμ: 2,600 χλμ., Λουμπλιάνα: 1.000 χλμ, Βελιγράδι: 480 χλμ..

H5. Τηλεπικοινωνίες

Η πΓΔΜ διαθέτει τρεις εταιρείες κινητής τηλεφωνίας (κατά τάξη μεγέθους): T-Mobile (Deutsche Telekom), VIP-ONE και Lycamobile. Οι ιδιωτικές εταιρείες έχουν εισέλθει και στη σταθερή τηλεφωνία μετά την απελευθέρωσή της (T-Home, Telekabel).

Κωδικοί τηλεφωνικών κλήσεων εντός της χώρας

Σκόπια: 02	Μοναστήρι: 047	Δοϊράνη: 034
Κουμάνοβο: 031	Γευγελή: 034	Κρούσεβο: 048
Βέλες: 043	Γκόστιβαρ: 042	Αχρίδα: 046
Πρίλεπ: 048	Τέτοβο: 044	Στιπ: 032
Πληροφορίες καταλόγου (Σκόπια): 188		
Διεθνής Κωδικός ΠΓΔΜ: 00389		

H6. Στοιχεία επικοινωνίας

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ

Borka Taleski 6, 1000 Skopje, Τηλ. 003892-3219.260 – Φαξ: 003892-3115.718
e-mail: grskopje@mfa.gr

ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ

Borka Taleski 6, 1000 Skopje, Τηλ. 003892-3219.260 – Φαξ: 003892-3130.419

ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΣΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ

Tomaki Dimitroski 39, 7000 Bitola, Τηλ. 0038947-237.340, 237.350 –
Φαξ: 0038947-220.310

ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ (Ο.Ε.Υ.) ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ

Borka Taleski 6, 1000 Skopje,
Τηλ. 003892-3129.456, 3129.458 – Φαξ: 003892-3129.441
e-mail: ecocom-skopje@mfa.gr / web: www.agora.mfa.gr

ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ

Borka Taleski 6, 1000 Skopje, Τηλ. 003892-3213.514 – Φαξ: 003892-3213.501

ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ πΓΔΜ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ πΓΔΜ (NATIONAL BANK, SKOPJE)

Kuzman Josifovski Pitu 1, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3108.108 –

Φαξ: +389.2.3108.357

Web: www.nbrm.mk

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΕΛΩΝΕΙΩΝ (CUSTOMS ADMINISTRATION)

Str. Lazar Licenoski 13, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3224.342 - Φαξ: +389.2.3237.832

Web: www.customs.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ πΓΔΜ

Jurij Gagarin 15, 1000 Skopje, Τηλ. 003892-3093485 – Φαξ: 03892. 3093486

Web: www.economy.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΤΗΣ πΓΔΜ

Dame Gruev 12, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3255300- Φαξ: +389.2.3255721

Web: www.finance.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΤΗΣ πΓΔΜ

Dame Gruev 6, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3123.292; 3145 497

Φαξ: 00389.2.3126.228

Web: www.mtc.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΔΑΣΩΝ ΚΑΙ ΥΔΑΤΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΗΣ πΓΔΜ

Aminta Treti 2, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3134.477 – Φαξ: 00389.2.3239.429

Web: www.mzsv.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΗΣ πΓΔΜ

Filip Vtori M. 7, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3115.266 – Φαξ: 00389.2.3115.790

Web: www.mfa.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΤΗΣ πΓΔΜ

Orce Nikolov 116, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3282042 - Φαξ: 00389.2. 3283991

Web: www.morm.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ ΤΗΣ πΓΔΜ

50 Divizija 14, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3112.500, 3126.206 –

Φαξ: 00389.2.3113.014

Web: www.zdravstvo.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ πΓΔΜ

Dame Gruev 14, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3106.212 – Φαξ: 00389.2-3220.408

Web: www.mtsp.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ πΓΔΜ

Sv. Kiril I Metodij 54, 1000 Skopje, Τηλ. 0389.2.3117 896 – Φαξ: 00389.2. 3118 414

Web: www.mon.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ πΓΔΜ

Gjuro Gjakovik 61, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3240.500 – Φαξ: 00389.2.3240 920
Web: www.kultura.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΤΗΣ πΓΔΜ

Dimitrie Cupovski 9, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3116493 – Φαξ: 00389.2.3226975
Web: www.pravda.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΗΣ πΓΔΜ

Dimce Mircev 9, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3117.222 – Φαξ: 00389.2.3112.468
Web: www.mvr.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΤΗΣ πΓΔΜ

Goce Delcev 18, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2. 3215503 – Φαξ: 00389.2. 3220165
Web: www.moep.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΗΣ πΓΔΜ

Kiril I Metodij 54, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2. 3253921 – Φαξ: 00389.2. 3253920
Web: www.mls.gov.mk

ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ πΓΔΜ (STATISTICS OFFICE)

Str. Dame Gruev 4, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3295.600 - Φαξ: +389.2.3111.336
Web: www.stat.gov.mk

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Kej Dimitar Vlahov 4, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3120.132 – Φαξ: +389.2.3135.494
Web: www.apprm.gov.mk

ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Str. 11 Oktomvri No.25, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3103 601 – Φαξ: +389.2.3137.149
Web: www.ippo.gov.mk

ΕΜΠΟΡΙΚΑ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΑ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ πΓΔΜ (ECONOMIC CHAMBER)

Str. Dimitrije Cupovski 13, 1000 Skopje, Τηλ: +389.2.150.15 / +389.2. 3244.000
Φαξ: +389.2.3244.088
E-mail: ic@mchamber.mk
Web: www.mchamber.mk

ΕΝΩΣΗ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΩΝ (ASSOCIATION OF CHAMBERS OF COMMERCE)

Teodosij Gologanov 1, 1000 Skopje, Τηλ.: +389.2.3091.440 - Φαξ: +389.2.3091.440
E-mail: info@chamber.mk
Web: www.chamber.mk

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ Β.Δ. πΓΔΜ (NORTH-WEST ECONOMIC CHAMBER)

Str. Dimitrije Cupovski 13, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3239.252 –

Φαξ: +389.2. 3226 388

E-mail: info@oemvp.org

Web: www.oemvp.org

ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ (REGIONAL CHAMBER OF COMMERCE IN BITOLA)

Str.1 Maj bb, 7000 Bitola, Τηλ. +389.47.225.088 - Φαξ: +389.47.202.614

E-mail: regiobt@mchamber.mk

ΤΡΑΠΕΖΕΣ

STOPANSKA BANKA AD (ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ)

Str. 11 Oktomvri 7, 1000 Skopje, P.O. BOX 582, Τηλ.: 00389.2.3295295

Web: [http:// www.stb.com.mk](http://www.stb.com.mk) - E-mail: sbank@stb.com.mk

SILK ROAD BANK

Str. Dame Gruev 1, 1000 Skopje, Τηλ.: 00389.2.3251 901 - Φαξ: 3251911

E-mail: contact@alphabank.com.mk, Web: www.alphabank.com.mk

KOMERCIJALNA BANKA A.D.

Orce Nikolov 3, 1000 Skopje

Tel. (+389 2) 3168-168, Web: www.kb.com.mk

NLB TUTUNSKA BANKA A. D.

Str. Majka Tereza 1, 1000 Skopje

Τηλ.: (+389 2) 15 600, Φαξ: (+389 2) 310 56 81 Web: www.nlbtb.com.mk

OHRIDSKA BANKA AD OHRID

Blvd. Orce Nikolov 54, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3167600, Web: www.ohridskabanka.mk

PROCREDIT BANK

Jane Sandanski 109a, 1000 Skopje

Τηλ: +389 2 321 99 00, Φαξ: + 389 2 321 99 01 Web: www.procreditbank.com.mk

ΔΙΟΡΓΑΝΩΤΕΣ ΕΚΘΕΣΕΩΝ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΣΚΟΠΙΩΝ (SKOPJE FAIR)

Str.Belasica 2, 1130 Skopje, Τηλ. +389.2.3218.388 - Φαξ: +389.2.3218.375

E-mail: info@eragrupa.mk

Web: www.eragrupa.mk

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ

ALEXANDER PALACE

Bul. 8-mi Septemvri b.b., 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 30.92.392, Φαξ: +389 2 30.92.152

E-mail: info@aleksandarpalace.com.mk, www.aleksandarpalace.com.mk

HOLIDAY INN SKOPJE

Mosa Pijade 2, Skopje 1000

Τηλ.: +389 2 32.92.929, Φαξ: +389 2 31.15.503

E-mail: hiskopje@holiday-inn.com.mk

HOTEL STONEBRIDGE

Kej Dimitar Vlahov no.1, 1000 Skopje,

Τηλ.: + 389 2 32 44 900, Φαξ: + 389 2 32 44 901

E-mail: info@stonebridge-hotel.com, www.stonebridge-hotel.com/

ΓΡΑΦΕΙΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

ΓΡΑΦΕΙΟ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ (EU DELEGATION)

Sv. Kiril I Metodij 52 B, 1000 Skopje, Τηλ.: (+389 2) 3248 500 –

Φαξ: (+389 2) 3248 501

e-mail: delegation-fyrmacedonia@eeas.europa.eu

Web:

http://eeas.europa.eu/delegations/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/index_en.htm

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ (THE WORLD BANK OFFICE IN SKOPJE)

Str. Leninova 34, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3117.159 - Φαξ: +389.2.3117.627

Web: www.worldbank.org.mk

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (EBRD)

Soravia Centar Skopje, Filip Vtori no.3,VII floor., 1000 Skopje,

Τηλ. +389.2.3297.800 - Φαξ: +389.2.3231.238 Web: <http://www.ebrd.org>

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ (USAID)

U.S.Embassy Samoilova 21, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.310 2000 –

Φαξ: +389.2.310 2463

Web: <http://macedonia.usaid.gov/mk/index.html>

ΦΟΡΕΙΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ (AGENCY FOR FOREIGN INVESTMENTS)

Nikola Vapcarov 7, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3100.111 - Φαξ: +389.2.3122-098

E-mail: fdi@investinmacedonia.com

ΔΙΚΗΓΟΡΟΙ - ΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

Str. Dame Gruev 3-5/8, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3165.409 - Φαξ: +389.2.3212.452

ΕΝΩΣΗ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΩΝ

Str. Dame Gruev 28/V, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3115.816 - Φαξ: +389.2.3239.150

Egna Law Firm - Navridis & Associates (εταιρεία ελληνικών συμφερόντων)

Κα Μαρίνα Πατιστέλη

address: 1737 str NR 32-1/39 Zum Palace, 1000

place: Skopje

telephone: 00389 23236000

fax: 00389 23101280

e-mail: infoskop@navridis.com

IKPR ROKAS & PARTNERS (εταιρεία ελληνικών συμφερόντων)

Str. Marshal Tito 53/1, 1000 Skopje, Τηλ.: 00389.2.3298.280, Φαξ: 3225.089

E-mail: skopje@rokas.com, Web: www.rokas.com

Advokatsko drustvo Trpenoski

address: Maksim Gorki 18 mezanin lok.8

place: Skopje

telephone: (02) 3229 807

telephone 2: 3296465

<http://www.adtrpenoski.com.mk/>

Mrs. Natasha Trpenoska

Law office Mr. Nenad Janicevik

address: bul. Koco Racin 38-1/5

place: Skopje

telephone: (02) 3166629

Mob. +389.75.407210

Law office Mr. Trajce Kitanovski & Mr. Vlatko Kitanovski

Aminta III 4/2, 1000 Skopje, Τηλ./Φαξ: +389.2.3225.362

E-mail: advokat.kitanovski@yahoo.com

Law office Mr. Kristijan Polenak

Str. Orce Nikolov 98, 1000 Skopje, Τηλ. +389 2 3114 737 - Φαξ: +389 2 3120 420

E-mail: info@polenak.com.mk

Law office Markovska-Andrevski

address: Orce Nikolov 75

place: Skopje

telephone: (02) 3129 240

telephone 2: (02) 3238724

<http://www.markovska-andrevski.com.mk/>

Law office Dimitrov Georgi

address: Ivo Lola Ribar 57-1/6

place: Skopje

telephone: (02) 3230 789

<http://www.dimitrov.com.mk/>

info@dimitrov.com.mk

Law office Karanovic i Nikolic

address: Orce Nikolov 68

place: Skopje

telephone: (02) 3223 712

<http://www.karanovic-nikolic.com/>

KNMacedonia@karanovic-nikolic.com

Law office Begova - Deanoski

address: Dimitrije Cupovski 4-1/14

place: Skopje

telephone: (02) 3222 325

<http://www.begova.com.mk/>

info@begova.com.mk

Law office Vuksanovic

address: M.T.Gologanov 149-4/7

place: Skopje

telephone: (071) 238 319

<http://www.vuksanovic.mk/>

oliver_vuksanovic@t-home.mk

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΛΟΓΙΣΤΩΝ – ΕΛΕΓΚΤΩΝ

EUROFAST GLOBAL (*Εταιρεία Ελληνο-κυπριακών Συμφερόντων*)

Gjuro Gjakovik 20/1-10 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.2400225, Φαξ: +389.2.2400226

E-mail: skopje@eurofast.eu

ERNST & YOUNG

Blvd. 8 Septemvri 18/3-4, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3113.310 –

Φαξ: +389.2.3113.438 <http://www.ey.com>

KPMG

Vasil Adzilarski street, 7th floor Soravia Center, 1000 Skopje, Τηλ: +389 2 31 35 220, Φαξ: +389 2 31 11 811

E-mail: kpmg@kpmg.com.mk

DELOITTE

Mitropolit Teodosij Gologanov 28-II/19,1000 Skopje, Τηλ: +389 2 311 13 00, Φαξ: +389 2 311 95 44

ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

IDEA PLUS

Str. Dimce Mircev 18, P.O.Box 161, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3109.055 –
Φαξ: +389.2.3177.099
E-mail: info@ideaplus.com.mk

PUBLICIS

Franklin Ruzvelt 37, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3297.670 - Φαξ: +389.3297.671 –
E-mail: office@publicis.com.mk

SAATCHI & SAATCHI

Str. 11 Oktomvri 3/5, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3297.688 - Φαξ: +389.2.3297.689

ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

ORBIT LTD. (Εταιρεία Ελληνικών Συμφερόντων)

Industriska bb, 1040 Skopje, Τηλ.: +389.2.2550661, Φαξ: +389.2.2551550
E-mail: orbit.sk@t-home.mk

FORSPED LOGISTICS

50ta Divizija 34/8, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2. 3176881, - Φαξ: +389.2.3109715
E-mail: kiriakosf@fortrans.gr; Web: www.forspedlogistics.com.mk

ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΚΤΕΛΩΝΙΣΤΩΝ

SKOPJESPED

Str. 164 br.46, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3134.560, Φαξ: +389.2.3134.530 - E-mail: info@skopjesped.com;
Web: www.skopjesped.com

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΠΡΟΣΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

VRABOTUVANJE

Ul. Vasil Gjorgov 24/1-5, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2. 3213 065
E-mail: darkov@vработuvanje.com.mk; dimep@vработuvanje.com.mk –
Web: www.vработuvanje.com.mk